

**Bijlageboek bij:
'De wijk gekleurd'**

20 caseverslagen

Amsterdam, april 1997

Eric Lagendijk
Paul Boekhoorn (BBSO)
Han Bruinink
Tjitse Dijkema
Cor van 't Hoff

Inhoudsopgave

	pagina
A Almelo: Kerkelanden	1
B Amersfoort: Kruiskamp/De Koppel	5
C Amsterdam: Geuzenveld/Slotermeer	9
D Amsterdam: Indische buurt	13
E Bergen op Zoom: Blokkendoos (wijk Oost)	17
F Den Bosch: Boschveld	21
G Den Haag: Transvaal	25
H Den Haag: Valkenbos	29
I Dordrecht: De Noordflank/Matena's Pad	33
J Haarlem: Edward Jennerstraat e.o.	37
K Lelystad: Boswijk en Merenwijk	41
L Purmerend: Purmer Noord	43
M Roosendaal en Nispen: Kalsdonk	47
N Rotterdam: Delfshaven	51
O Rotterdam: Feijenoord	53
P Schiedam: Nieuwland	57
Q Spijkenisse: Flatstrook Groenewoud	61
R Utrecht: Hoograven	65
S Velsen: Zee- en Duinwijk	69
T Vlissingen: Middengebied	73

A Almelo: Kerkelanden

1 Gegevens gemeente en wijk

- Naam gemeente: Almelo
- Naam wijk: Kerkelanden
- Aantal inwoners gemeente: 65.300
- Aantal inwoners Kerkelanden: 1.420
- % allochtone inwoners gemeente: 6,5%
- % allochtone inwoners wijk/buurt Kerkelanden: circa 52%
- Grootste groepen allochtone bewoners wijk: Turken: 48% en Marokkanen 3%
- % stemmen op extreem-rechtse partijen: gemeente: 5,9% (CD) en wijk: 6,6%
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 2 CD-raadszetels
- Korte typering wijk: De wijk Kerkelanden is een kleine wijk binnen de Wierdensehoek. De wijk bestaat voor een belangrijk deel uit goedkope (huur)woningen. De wijk trekt veelal mensen met een relatief laag inkomen. In de praktijk oefent de wijk een aanzuigende kracht uit op woningzoekenden van Turkse afkomst, waardoor in de loop der jaren een grote en homogene groep allochtone bewoners van voornamelijk Turkse afkomst is ontstaan. Daarnaast is er een van oorsprong aldaar wonende groep autochtonen, die iets minder dan de helft van de wijkbevolking vormen.

De autochtone wijkbewoners kennen een hoge mate van werkloosheid en bij relatief veel autochtone jongeren is er sprake van een drugsproblematiek. Het is met name de autochtone bewonersgroep die voor overlast zorgt in de wijk door asociaal gedrag. De onaangepaste leefwijze van de autochtone bevolkingsgroep beïnvloedt, volgens de gemeente, in negatieve zin de groep jongere Turken.

De Turkse bevolkingsgroep vormt een sociale structuur die naast de Nederlandse cultuur bestaat. Integratie van de Turkse wijkbewoners vindt dan ook niet of nauwelijks plaats. De Nederlandse taal wordt alleen op de basisschool gesproken, terwijl daarbuiten Turks de voertaal is. Het overgrote deel van de leerlingen op de basisschool is van Turkse afkomst (van de 170 leerlingen zijn er circa 150 Turks). De Turkse gemeenschap vormt hierdoor een wereld op zich en volgens de gemeente nemen hierdoor de mogelijkheden voor integratie aanmerkelijk af. De voorzieningen in de wijk hebben in het algemeen een Turks karakter. Er zijn twee moskeeën in de wijk. De sterk zichtbare Turkse achtergrond (in winkels en horeca) in de wijk vormt een aantrekkingsfactor voor nieuwe Turkse inwoners. De niet-Turkse voorzieningen (winkels) trekken zich uit de wijk terug.

2 Aanleiding tot aanpak

In de wijk Kerkelanden is volgens de gemeente niet echt sprake van 'spanningen tussen bevolkingsgroepen' of van racistisch getinte incidenten, maar kan men eerder spreken van 'vreedzame coëxistentie'. Er is wel het verschijnsel van een groeiend cultuurcontrast en polarisatie tussen Turken en Nederlanders. Bovendien zijn er aanwijzingen dat er binnen de allochtone bevolkingsgroep onderlinge spanningen bestaan, vanuit economische, maar ook etnische achtergronden (groepen Turken, Armenen en Koerden). De spanningen in de wijk hebben meer met problemen rond burenruzies te maken en met drank- en drugsproblemen. Deze problemen hebben geen

etnische achtergrond, maar worden wel 'etnisch ingekleurd'. De politie moet er relatief vaak ingrijpen. Sinds januari 1997 is een politiepost in de wijk geopend.

Het CD-stemgedrag ziet de gemeente als een teken van afnemende tolerantie, hetgeen een gevolg is van een sociaal zwakke structuur en de opening van een asielzoekerscentrum. Ofschoon de deelname van de CD aan de gemeenteraad politiek als een 'lege huls' wordt beschouwd (één zetel is zelfs niet ingevuld), heeft dit stemgedrag de gemeente ervan overtuigd dat 'signalen te laat zijn opgepakt' en dat een intensivering vanuit het grote stedenbeleid gewenst is in de vorm van een wijkgerichte aanpak.

3 Rol van de lokale overheid

De gemeente is sinds kort begonnen met een wijkgerichte aanpak waarbij men 'het beleid dichterbij de burgers' wil brengen. De gemeente is 'op afstand stimulerend', maar heeft geen expliciete regierol hierin. Men is gestart met enkele experimenten op dit terrein binnen drie wijken, waarbij er sprake is van deconcentratie van de uitvoering en het instellen van wijk-contactambtenaren. Op bestuurlijk niveau hebben drie wethouders eigen wijken 'in beheer' genomen, als aanspreekpunten voor de wijk.

De wijkaanpak is een gevolg van een 'veranderde werkwijze' binnen de gemeente waarbij de uitvoering binnen de wijken plaatsvindt en de gemeente op afstand blijft. Men wil wel de ontwikkelingen en acties binnen de wijken 'monitoren', maar heeft weinig 'ijkpunten'.

De wijk Kerkelanden heeft al sinds meerdere jaren specifieke aandacht gekregen vanwege de cumulatie van problemen in de wijk. In een werkgroep, onder regie van de gemeente, wordt gestreefd naar een aanpak van de wijk vanuit verschillende invalshoeken (o.a. werkgelegenheid en welzijn). In de werkgroep hebben de gemeente (vertegenwoordiging van bestuur en van Volkshuisvesting), de politie, de stichting Netwerk, stichting Thuiszorg, woningcorporatie, een pastoraal werker en bewoners (twee autochtoon en twee allochtoon) zitting. De werkgroep fungeert als 'klankbordgroep' zowel voor de gemeente als voor de wijk.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Vanaf begin jaren negentig is door de wijkcommissie Kerkelanden bij de gemeente meerdere malen aangegeven dat de hoge concentratie van allochtonen, gebrekkige huisvesting, verslavingsproblemen, criminaliteit, hoge werkloosheid en slechte relaties tussen bewoners een nieuwe aanpak vereisen. De gemeente heeft dit signaal opgepikt door de instelling van een integrale werkgroep. Vanuit deze werkgroep is een aparte werkgroep geformeerd voor de organisatie van het project 'de wijk is van ons allemaal'. Door de werkgroep worden activiteiten opgezet om allochtone wijkbewoners bij buurtbeheer te betrekken.

Het project 'de wijk is van ons allemaal' is najaar 1996 uitgevoerd en omvatte een 'campagne-week' waarin velerlei activiteiten, waaronder 'Het Grote Wijkgesprek', zijn georganiseerd. Daarnaast werd binnen het project veel aandacht gegeven aan sociaal-culturele activiteiten voor verschillende leeftijdsgroepen.

5 Organisatie

De organisatie van het project 'de wijk is van ons allemaal' lag bij een projectgroep bestaande uit drie leden van de Turkse werkgroep, drie leden van de wijkcommissie, een vertegenwoordiger van de basisschool en een op-

bouwwerker van St. Netwerk. Bovendien waren ook andere beroepskrachten bij het project betrokken, terwijl de coördinatie bij het opbouwwerk lag. De wijkcommissie in Kerkelanden die mede verantwoordelijk was voor de organisatie van het project bestaat uit circa 14 wijkbewoners, waaronder zes Turkse bewoners. Deze commissie ontwikkelt zich steeds meer als een belangenorganisatie van de wijk waardoor men meer invloed kan uitoefenen op het gemeentelijk beleid.

Ook de Turkse werkgroep is bij de organisatie betrokken. Deze werkgroep bestond uit circa negen wijkbewoners en is voor een deel opgegaan in de wijkcommissie.

6 Bereik en effecten

Voor het project 'de wijk is van ons allemaal' had de projectgroep de volgende doelstellingen geformuleerd:

- creëren van een draagvlak om diverse groepen bewoners op een positieve manier met elkaar in contact te brengen;
- door middel van persoonlijk contact 75% van de huishoudens in de wijk bereiken;
- tenminste één concrete verbetering in de wijk tot stand brengen;
- door middel van perspublicaties en dergelijke de positieve kant van de wijk naar voren brengen.

Men beoordeelt de multi-culturele feestweek als geslaagd. Er zijn zes dagen lang activiteiten georganiseerd die redelijk tot goed zijn bezocht. Per onderdeel bleek dat:

- bij de 'internationale vrouwendag' circa 25 vrouwen uit de wijk hebben deelgenomen aan activiteiten als sport, theater, een tentoonstelling en koken en 'creatief bezig zijn'. Deze activiteit heeft een vervolg gekregen in de vorm van maandelijkse bijeenkomsten in het wijkcentrum;
- tijdens een optreden van een cabaretier circa 250 kinderen 'geboeid' waren;
- van de jeugd redelijk veel belangstelling was voor de sportdag;
- door kinderen op één van de dagen 75 tekeningen/schilderijen zijn gemaakt als onderdeel van een 'kunstproject' en is muziek gemaakt door verschillende groepen;
- veel tieners belangstelling toonden voor een feest in het wijkcentrum;
- door redelijk veel bewoners is meegedaan aan een fotowedstrijd;
- door 13 groepen van wijkbewoners ideeën zijn ingediend in het kader van een wedstrijd om de wijk te verbeteren, c.q. te verfraaien;
- aan 'Het Grote Wijkgesprek' over leefbaarheid in de wijk circa 60 bewoners, gemeenteraadsleden en medewerkers van de woningcorporatie hebben deelgenomen.

Om allochtonen meer bij het buurtbeheer te betrekken is, naast het genoemde project, bovendien een thema-avond binnen het wijkcentrum georganiseerd. Hierbij waren een video en een discussie de belangrijkste elementen van de avond, die wat betreft de opkomst als succesvol wordt beschouwd (circa 40 wijkbewoners, waaronder circa 10 Turkse bewoners). Daaropvolgend is de Turkse werkgroep (van circa 9 mannen en vrouwen) opgericht, die samenwerkt met de wijkcommissie. In dit opzicht is de betrokkenheid van allochtone wijkbewoners bij hun woon- en leefomgeving in de loop der jaren duidelijk vergroot. Anderzijds blijkt dat de deelname aan overleg niet stabiel is en dat men na verloop van tijd weer afhaakt. Mede hierdoor is de Turkse werkgroep voor een deel opgegaan in de multicultureel samengestelde wijkcommissie.

7 Succes- en faalfactoren

- Het oprichten van een wijkcommissie van bewoners wordt als een duidelijk succes van de aanpak gezien, maar de commissie is nog 'pril en wankel'. De inzet van bewoners is mede een gevolg van de jarenlange inspanningen op het terrein van het PCG-beleid, sociale vernieuwing en eerste aanzetten van wijk- en buurtbeheer. Het draagvlak bij bewoners is met andere woorden een resultaat van een langdurige inspanning van gemeente en wijkinstellingen.
- Een knelpunt hierbij is dat met name het 'elitaire deel' van de wijk bij de aanpak betrokken is, terwijl de 'problematische bewoners' geen of nauwelijks interesse tonen. Het bereik van de aanpak is daarmee nog beperkt.
- In het algemeen speelt als knelpunt de 'sociaal zwakke structuur van Almelo' en van Kerkelanden in het bijzonder. Oplossingen kunnen derhalve niet alleen komen op basis van incidentele inspanningen (zoals de feestweek), maar hebben een basis in de verbetering in de sociaal-economische structuur van de wijk.
- Door betrokkenen wordt aangegeven dat het hoge percentage allochtonen in de wijk op zich al geen goede basis biedt voor integratie. Het 'kader' in de wijk heeft in voorgaande jaren bij de gemeente aangegeven dat de hoge instroom van Turken in de wijk negatief zou gaan uitpakken voor integratie, of anders gesteld, 'geen prikkels meer biedt om te integreren'.
- De CD heeft geen of nauwelijks politieke invloed; van de twee raadszetels is er ook maar feitelijk één bezet. De CD heeft ook niet echt 'geworven' binnen de wijk Kerkelanden en heeft een zwakke organisatie en weinig draagvlak binnen deze wijk. In andere wijken, met een lager percentage allochtonen, speelt het 'angstsyndroom' voor toestroom van buitenlanders sterker.

B Amersfoort: Kruiskamp/De Koppel

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam gemeente: Amersfoort
- Naam wijk: Kruiskamp/de Koppel
- Aantal inwoners gemeente: 114.873
- Aantal inwoners wijk: 7.445
- % allochtone inwoners gemeente: 12%
- % allochtone inwoners wijk: 27-32% (de Koppel: 27%; Kruiskamp: 32%)
- Grootste groepen allochtone bewoners wijk: Turken, Marokkanen en 'overige B-landen'
- % stemmen op extreem-rechts partijen in gemeente 6,2%, en in de wijk: 13,8% in de Koppel en 9,8% in de Kruiskamp
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 2 CD-ers; één van deze CD-raadsleden heeft zich later aangesloten bij Nederlands Blok.
- Korte typering wijk: Kruiskamp/Koppel is een van de eerste wijken in Amersfoort die na de oorlog is gebouwd. De wijk is grotendeels tot stand gekomen tussen 1950 en 1965 en is 'een kind van zijn tijd': een typisch vroeg-naoorlogse wijk, met relatief veel goedkope, gestapelde woningen in middelhoogbouw met de corporaties als de belangrijkste eigenaar. Er zijn weinig koopwoningen in de wijk.
In de wijk leven mensen met uiteenlopende en, volgens de gemeente, daardoor af en toe botsende leefstijlen. Deze verschillen zijn terug te voeren op culturele achtergronden, maar ook soms ook te herleiden tot maatschappelijke achtergronden (zoals bijvoorbeeld bij verslaafden en ex-psychiatrische patiënten). Relatief veel inwoners van de wijk zijn (langdurig) werkzoekend en doen een beroep op de dienst Sociale Zaken voor een uitkering.
In het algemeen is er sprake van een zwakke en kwetsbare sociale structuur, geringe sociale stabiliteit en een negatief imago. In sommige delen van de wijk is sprake van overlast door rommel, vandalisme, burenoverlast en onveiligheidsgevoelens vanwege junks, zwervers en inbrekers. Bovendien is de betrokkenheid van wijkbewoners bij de woon- en leefomgeving gering.

2 Aanleiding tot aanpak

In de gemeente Amersfoort zijn, volgens de gemeente, nauwelijks (openlijke) spanningen te herkennen in de relatie tussen autochtonen en allochtonen. Het CD-stemgedrag van 1994 wordt beschouwd als 'protest-stemgedrag', van onvrede van een bepaald deel van de inwoners. Ook in Kruiskamp/Koppel is geen sprake van openlijke intolerantie, maar merkt men dat de samenstelling van de buurt, met verschillende culturele achtergronden, tot 'communicatieproblemen' kan leiden. Er is vaak irritatie over geluidsoverlast en dergelijke, maar 'de spanningen liggen niet op straat; er zijn alleen redelijk nette burenc conflicten'.

Om de verschillende problemen in achterstandswijken te bestrijden is men in Amersfoort in 1993 gestart met wijkbeheer, waarbij wijkbeheerteams voortijdig signalen dienen op te vangen over verschillende zaken in de wijk. De gemeenteraadsverkiezingen van 1994 is niet de reden geweest voor een andere aanpak, aangezien het beleid inzake wijkbeheer in feite al vast stond. Wel is men door de relatief hoge uitslag voor de CD 'politiek geschrokken', aangezien ook in beter-ge situeerde wijken relatief veel CD-

stemmers waren te herkennen.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

Vanuit het gemeentebestuur is men tot de conclusie gekomen dat een 'meer open wijze van besturen' door de gemeente van belang is om signalen en problemen snel op het spoor te komen en te investeren in wijkbeheer. De gemeente hecht veel belang aan communicatie met de autochtone en allochtone burgers, waarbij er veel ruimte is voor informatie, inspraak en participatie. Er is een 'schaal en wijze van besturen' ontstaan waarbij men problemen snel achterhaalt; zo hebben wethouders intensieve contacten met de wijk in de vorm van wijkbezoeken en worden veelal 'pilotgesprekken' met organisaties gevoerd om de ideeën van de gemeente te toetsen. Bovendien is er een goede samenwerking met de stichting Leefbaarheid Amersfoort en allochtone zelforganisaties over hun wensen. Daarnaast zijn vele gesprekken met de buurt over de bouw van de moskee gevoerd om tot uiteindelijke besluitvorming te komen. Ten aanzien van allochtone groepen is er wel een 'omslag' in de subsidiëring van zelforganisaties. Zij krijgen nog wel subsidies, maar deze dienen te worden aangewend voor integratieactiviteiten. Ook moet er een duidelijke inzet zijn van algemene wijkinstellingen, waarbij intercultureel werken van belang worden geacht. Een apart allochtonenbeleid is daarmee van de baan.

Wijkbeheer is in Amersfoort, na een proef in Liendert, vanaf 1993 in de stad ingevoerd. In de wijk Kruiskamp/Koppel is men in maart 1994 gestart met deze wijkaanpak. Per gebied wordt door de partij die als regisseur of trekker fungeert een voorstel gedaan voor de organisatie van de aanpak. Het WBT (wijkbeheerteam) vervult een centrale rol wat betreft de implementatie van het wijkbeheerplan. Voor het opstellen van het wijkbeheerplan Kruiskamp/Koppel is een projectgroep samengesteld. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt 'bij de wijk' zelf (het WBT); de gemeente is slechts op afstand aansturend. Het WBT in Kruiskamp/Koppel bestaat 12 bewoners en uit professionals (corporatie, wijkstichting, politie, gemeente).

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Om de 'communicatie' tussen wijkbewoners en de leefbaarheid te verbeteren is april 1996 het project 'Leefregels' gestart, waarbij bewoners van flats worden voorgelicht over de te volgen regels binnen de flats. Tijdens het project zijn door bewoners zelf vooraf afspraken gemaakt ten aanzien van hun woongedrag. Dit project had verschillende subdoelen:

- contacten tussen bewoners van een flatblok op gang brengen en uitbouwen;
- vergroten van de betrokkenheid van bewoners bij hun woonomgeving;
- met elkaar vaststellen van de leefregels;
- implementatie van de leefregels (handhaving regels en introductie voor nieuwe bewoners);
- terugdringing van het aantal overlastklachten;
- terugdringing van het aantal mutaties in de flats.

De opgestelde 'leefregels' zijn vastgelegd in een aparte brochure in de vorm van een beeldverhaal met een Nederlandse, Turkse en Arabische tekst. Het boekje dient als middel om bewoners te helpen bij het overbruggen van communicatieproblemen als zij elkaar aanspreken op het woongedrag. Het project is aan twee wethouders gepresenteerd en heeft politieke interesse.

5 Organisatie

Het project is voorbereid en uitgevoerd door de stichting Buurtwerk en de woningcorporatie, waarbij ook bewoners, in een aparte tijdelijke werkgroep, zijn betrokken. In totaal ging het om 12 wijkbewoners (vier allochtonen en acht autochtonen), die mee hebben gewerkt aan de opzet en uitvoering van het project.

6 Bereik en effecten

Het project is gestart in een flatblok met circa 50 woningen waar met bewoners gesprekken zijn gevoerd over de wensen wat betreft 'leefregels'. Aan de bewoners is vervolgens gevraagd de vastgestelde regels, in de vorm van een beeldverhaal, te onderschrijven, hetgeen door de meeste bewoners is gedaan. Het belangrijkste doel daarbij is overlast te voorkomen en de leefbaarheid te verbeteren. Deze leefregels zouden mogelijk als aanhangsel opgenomen kunnen worden in het huurcontract, waardoor meer mogelijkheden ontstaan om de leefregels te handhaven en eventueel sancties toe te passen. Uit het project komt naar voren dat de meeste bewoners 'blij zijn dat er iets op papier is gezet' zodat er duidelijkheid ontstaat over de wensen wat betreft leefbaarheid.

Een afgeleid effect is dat men samen met bewoners werkt aan vormen van acceptatie, respectievelijk integratie. Bovendien wordt door het betrekken van bewoners bij dergelijke projecten het initiatief vanuit de wijk gestimuleerd, aangezien in deze wijk nauwelijks sprake is van organisaties van bewoners.

Naar aanleiding van de galerijgesprekken en het aanstellen van een buurtbeheerder is het aantal klachten over overlast in eerste instantie gestegen, aangezien, volgens het buurtwerk, het probleem 'bespreekbaar' is geworden.

Het project zal in andere delen van de wijk begin 1997 worden herhaald, terwijl ook andere wijken belangstelling hebben getoond.

7 Succes- en faalfactoren

- Hoewel nog onduidelijk is hoe het aantal klachten zich zal ontwikkelen, acht men het project geslaagd aangezien de meeste bewoners het project ondersteunen en voor een deel voor de uitvoering zorgdragen. Bovendien is het een praktisch goed uitvoerbaar project waarbij duidelijke doelen gesteld zijn en overlastvermindering gebruikt wordt om vervolgens acceptatie, respectievelijk integratie te bevorderen.
- Een knelpunt in de uitvoering is dat de voorbereiding van het project door het buurtwerk een arbeidsintensief karakter kent. Alle bewoners in een flatblok worden eerst benaderd om de wensen te inventariseren. Het werven van bewoners voor de werkgroep heeft veel tijd gekost. Aangezien het voorgaande jaren aan vergelijkbare initiatieven heeft ontbroken en bewoners nauwelijks 'georganiseerd' zijn, vergt een dergelijke opzet relatief veel menskracht en tijd.

C Amsterdam: Geuzenveld/Slotermeer

1 Gegevens over het stadsdeel

- Naam gemeente en stadsdeel: Amsterdam, Geuzenveld/Slotermeer
- Naam wijk: gehele stadsdeel
- Aantal inwoners stadsdeel: 37.865
- % allochtone inwoners stadsdeel: 30%
- % allochtone inwoners wijk, onderverdeeld naar grootste etnische groepen: Marokkaans: 8,7%, Turks: 6,6%
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in stadsdeel (gemeenteraadsverkiezingen 1994): 17,4%
- Aantal zetels extreem-rechts in stadsdeel: nul, in de gemeenteraad: drie CD, één CP '86.
- Korte typering wijk: het gaat om een na-oorlogse woonwijk met relatief veel hoogbouw. De woningvoorraad is aan het verouderen. De voorraad wordt gekenmerkt door veel goedkope, kleine woningen waaronder een relatief groot aanbod van 4- of meer kamerwoningen. De doorstroom is groot omdat met name autochtone bewoners wegtrekken uit de oudere woningen omdat deze niet meer voldoen aan hun woonwensen. Ook door de vergrijzing van de bevolking komen relatief veel woningen vrij. Steeds meer bewoners kunnen niet meer zelfstandig wonen en er is een relatief hoog sterftecijfer. De voorzieningen liggen op een redelijk Amsterdams gemiddelde.

2 Aanleiding tot aanpak

Aan de oppervlakte merk je eigenlijk niets. Iedereen leeft redelijk vreedzaam naast elkaar. Onderhuids zijn er wel spanningen. Symptomen zijn:

- 'die allochtoon' in plaats van 'mijn buurman';
- alles wat met allochtonen te maken heeft, moet worden uitgelegd;
- soms hoor je wel: alle buitenlanders eruit.

Een artikel in de plaatselijke pers over Ramadan roept reacties op: waarom wordt zo iets niet geschreven over Kerstmis of Pasen. Men gaat ervan uit dat alle criminaliteit in het stadsdeel door allochtonen (vooral jongeren) wordt verricht. De moskee is een keer beklad geweest. Men denkt in zwart-wit: je bent óf allochtoon óf je hoort bij ons. In het stadsdeel wonen relatief veel jongeren en veel ouderen.

Er is een grote instroom van allochtonen (veel goedkope woningen). Voorts vindt er een snelle verandering van de bevolkingssamenstelling plaats. Er zijn veel goedkope huurwoningen. Men voelt zich veelal onveilig in de wijk. In Geuzenveld-Slotermeer voert men niet een bepaald beleid t.a.v. allochtonen en/of multicultureel samenleven. Een belangrijke basis voor het beleid vormt het buurtbeheer, dat goed is ontwikkeld en breed wordt gedragen. Dit beleid geldt voor iedereen, voor alle inwoners van dit stadsdeel. Verder is het beleid voor een belangrijk deel gericht op de laagstbetaalden en dus ook op (veel) allochtonen. Onvrede in wijken ontstaat door allerlei oorzaken, bijvoorbeeld werkloosheid (meer dan 10%). Allochtonen dienen dan vaak als uitlaatklep voor allerlei frustraties en andere negatieve emoties.

Het is erg moeilijk om allochtonen te betrekken bij overheidshandelen en sowieso om een brug te slaan tussen beide bevolkingsgroepen. Misschien is het wel een kwestie van tijd: autochtone en allochtone kinderen spelen wel met elkaar en heel misschien dat dat een basis vormt voor de toekomst. Een complicerende factor is dat allochtonen vaak heel moeilijk (willen?)

begrijpen hoe ons staatsbestel in elkaar zit. Allochtonen (vooral moslims) begrijpen ook de scheiding tussen kerk en staat niet.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

De achterstanden moeten zoveel mogelijk worden voorkomen. Dat betekent bijvoorbeeld dat er extra lessen nederlands op school worden gegeven, mensen zoveel mogelijk worden betrokken bij het wonen/hun buurt, taallessen en kennismaking voor ouderen. Migranten wordt ook duidelijk gemaakt hoe het nederlandse systeem werkt (minderhedenvoorlichter). Ook het welzijnswerk wordt gesubsidieerd.

De aanpak van problemen vindt plaats via het systeem van buurtbeheer, dat wil zeggen dat de vraag van bewoners voor een belangrijk deel bepalend is voor het aanbod door het stadsdeel. Het stadsdeel stelt daarbij wel randvoorwaarden, vooral op technisch en financieel gebied.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

De volgende maatregelen en projecten kunnen worden genoemd:

- Vroegschoolse opvang: kinderen met (verschillende soorten) achterstanden gaan een half jaar eerder naar school om die achterstand zoveel mogelijk weg te werken; bij allochtonen (en daar gaat het meestal om) worden de ouders (m.n. dus de moeders) daarbij intensief betrokken.
- Jongerenserviceteams - criminele jongeren worden ingezet bij de verbetering van leefbaarheid. Ook hier gaat het veelal om allochtone jongeren.
- Organiseren van sportbijeenkomsten voor de jeugd (sport verbreedert) gedurende de zomervakantie. Deze bijeenkomsten worden begeleid door lokaal bekende sporters.
- Stadsdeelwachten: met subsidie van het stadsdeel worden jongeren voor een jaar als stadsdeelwacht ingehuurd. Ze volgen een opleiding en via een uitzendbureau is er na een (succesvol) jaar een baangarantie.
- Organiseren van het tropisch (tevens multicultureel) festival
- Vrouwen zijn de gemakkelijkst te benaderen groep (via school, aparte vrouwendagen, moeder-kind-dagen), maar de opkomst van Nederlandse vrouwen is dan gering.
- Meer onderling begrip kweken voor elkaars levensstijlen/manieren van opvoeden door gesprekken in buurthuizen, portiekgesprekken etc.

5 Organisatie

Bijna alle werkzaamheden worden door de welzijnsinstellingen (met name Stichting Impuls) uitgevoerd, met het stadsdeel als initiator, stimulator en subsidiënt op de achtergrond.

Het initiatief voor buurtbeheer is echter een zaak van het stadsdeel.

De afstemming van de aanpak vindt plaats via de welzijnsinstellingen, die in onderling overleg tot nadere afspraken en afstemming van de werkzaamheden komen.

6 Bereik en effecten

Het aantal deelnemers is niet nagegaan en dus ook niet bekend. Het beleid strekt zich uit over het gehele stadsdeel. Ook hier geldt dat de vraag bepalend is voor het aanbod. Cijfers zijn niet bekend, er is geen onderzoek gedaan.

Het effect van de aanpak is niet gemeten en dus niet in cijfers uitgedrukt. Wel kan (intuïtief) worden gesteld dat de situatie slechter zou zijn als er geen beleid zou zijn ontwikkeld en geen maatregelen zouden zijn getroffen.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Belangrijk is dat er een open sfeer wordt gecreëerd waarin men alles tegen elkaar kan zeggen. Alleen hierdoor ontstaat duidelijkheid, die nodig is om een beleid te bepalen, maar ook uit te voeren
- Het benaderen van vrouwen is belangrijk, omdat zij een goede schakel vormen tussen gezin en maatschappij, bijvoorbeeld via scholen. Mannen blijken moeilijker bereikbaar.
- Het systeem van buurtbeheer betreft veel bewoners bij het gemeentelijk beleid en vormt daarmee ook een integratiekader.
- Daar waar zaken uit de hand lopen (racisme, discriminatie) moeten mensen bij elkaar aan tafel worden gezet om ze met elkaar te confronteren en op die wijze proberen begrip te kweken en de sociale samenhang te bevorderen.
- Volstrekte duidelijkheid geven over wat kan, mag, acceptabel is en nooit meer beloven dan wat kan worden waargemaakt. Dit geldt eigenlijk voor al het beleid dat door het stadsdeel wordt gevoerd, maar met name ook op het terrein van multicultureel samenleven. Bewoners hebben, ook onder elkaar, meer behoefte aan duidelijk 'nee', dan aan een aarzelend 'ja', dat later niet kan worden waargemaakt.

D Amsterdam: Indische buurt

1 Gegevens over het stadsdeel en wijk

- Naam gemeente en stadsdeel: Amsterdam, stadsdeel Zeeburg
 - Naam wijk: Indische buurt
 - Aantal inwoners (deel)gemeente: 29.735
 - Aantal inwoners wijk: 13.436
 - % allochtone inwoners (deel)gemeente: 60%
 - % allochtone inwoners wijk, onderverdeeld naar grootste etnische groepen: 14% Surinaams, 10% Turks, 14% Marokkaans, 22% overig
 - % stemmen op extreem-rechtse partijen in het stadsdeelgemeente en wijk (gemeenteraadsverkiezingen 1994): stadsdeel: 9,1 en wijk: 11,8
 - Aantal zetels extreem-rechts in (deel)gemeente: 2 CP '86
 - Korte typering wijk: De Indische buurt stamt uit het begin van de 20e eeuw. Ongeveer 90% van de woningen behoort tot de goedkope/goedkoopste huursector. Er wonen ongeveer 70 nationaliteiten. Van de allochtonen is 40% Turks en Marokkaans, 5% Surinaams/Antilliaans en 55% overige nationaliteiten. Van de bewoners heeft 55% een uitkering. Er wonen relatief veel ouderen (bejaarden), het percentage jongeren van 0-12 jaar is heel hoog. De stadsvernieuwing is in 1976 gestart, de laatste restjes zijn nu gaande. Uitgangspunt is het behoud van de Indische buurt en het bouwen van meer koopwoningen om de woning- en daarvoor de bevolkingsdifferentiatie te bevorderen.
- In de deelraad zijn twee leden van de CP vertegenwoordigd. Deze twee leden zijn geroyeerd door hun partij (CP), omdat ze *niet* racistisch zijn. Ze zitten à titre personnel in de raad. De ene is niet dom (boerenslimheid), maar vrijwel altijd dronken en de ander wordt als zwakzinnig beschouwd. De kwaliteit van deze raadsleden is nogal bedroevend. Eigenlijk zijn ze overal tegen en ze hebben geen enkele constructieve bijdrage aan de discussie. Regelmatig verstoren ze de vergaderingen van commissies en raad en moeten ze tot de orde worden geroepen. Ze laten de raadsvergaderingen eindeloos duren. Ze weten slechts zelden waarover ze praten en de een ('dronken') moet de ander ('zwakzinnig') leiden bij het stemmen en dan gaat het nog vak mis. Kortom, een en al ellende en irritatie, maar ze doen ook niet echt kwaad..

2 Aanleiding tot aanpak

Er zijn wel eens uitingen van discriminatie, maar dat is zeer sporadisch. Er bestaat ergernis bij de mensen dat er vrijwel alleen maar buitenlandse winkels zijn. Autochtonen krijgen het gevoel dat alles van ze wordt afgepikt. Heel soms is er sprake van bedreiging, eveneens heel zelden zijn er uitingen van racisme in het krantje van de CD.

Er is niet echt sprake van integratie tussen autochtone en allochtone groepen. Men wil eigenlijk niet betrokken worden bij elkaars evenementen, tenzij op zeer incidentele basis. Vooral voor allochtonen geldt sterk dat zij zich terugtrekken op hun eigen cultuur en dat zij slechts in uitzonderlijke gevallen bereid zijn te integreren.

Er is een groot inkomensprobleem in de wijk, maar dat geldt voor de meerderheid van de bewoners, ongeacht hun huidskleur. Het gemiddelde inkomen ligt dus laag. Dit wordt als het grootste probleem ervaren. De grote hoeveelheid verschillende nationaliteiten wordt niet als echt een probleem ervaren.

Het tweede probleem is het gebrek aan perspectief voor jongeren, dat zich

uit in veel schooluitval, spijbelen, lage of geen opleiding, weinig stimulans van huis uit. De criminaliteit van de jeugd begint op steeds lagere leeftijd. De Marokkaanse jongeren vormen het grootste probleem.

De niet-gemengde groepen vragen om maatregelen. Men wil eerst een activiteit zien en dan per mono-culturele groep meedoen. Overigens zijn de maatregelen niet gericht op bepaalde etnische groepen. Er wordt beleid gevoerd voor het hele stadsdeel en daarmee bereik je automatisch vele, zo niet alle, groepen. De integratie wordt dus bevorderd door het starten van activiteiten, waaraan de verschillende etnische groepen successievelijk gaan meedoen.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

De rol van het (deel)gemeentebestuur is sterk stimulerend. Het stadsdeel zelf verricht in slechts geringe mate op dit gebied uitvoerende werkzaamheden. Er is vanuit het stadsdeel niet echt sprake van specifieke projecten voor allochtonen. Immers als je een project begint in de Indische buurt, bereik je sowieso al allochtonen, gezien de bevolkingssamenstelling. Het stadsdeel voert een achterstandsbeleid. De politiek en ook de ambtenaren richten zich op de jeugd, andere groepen krijgen minder aandacht. Het stadsdeel stelt wel als voorwaarde dat de aandacht zich richt op specifieke groepen. Het stadsdeel is, zowel bestuurlijk als ambtelijk, dus voorwaardenschepend bezig en bemoeit zich marginaal met de uitvoering. De initiatieven worden genomen door de welzijnsinstellingen.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

In de Indische buurt wordt een aantal activiteiten georganiseerd, die zeker ook allochtonen betreffen en die als indirect doel hebben de integratie te bevorderen. Deelname aan de activiteiten betekent bijna automatisch dat verschillende etnische groepen met elkaar in contact komen. Zo worden er een jaarlijks buurtfestival georganiseerd, met veel muziek uit diverse culturen. Dat festival wordt bezocht door vele mensen met verschillende allochtone achtergrond.

Ook in buurthuizen komen de verschillende groepen elkaar tegen. Vaak beginnen die activiteiten op initiatief van één allochtone groep, maar na verloop van tijd blijkt dat ook andere groepen geïnteresseerd zijn. Aansluiting bij de activiteit door deze laatstgenoemde groepen vindt dan nog niet altijd plaats, maar de indruk bestaat dat de getoonde interesse een bakermat kan zijn voor meer onderling begrip.

Een initiatief waar veel goeds uit voort kan komen (en ook komt) zijn de vrouwenclubs. Vrouwen blijken in het algemeen op de buitenwereld gericht. Ze komen via hun kinderen op scholen en spreken daar met andere moeders. Deze contacten verdiepen zich via de vrouwenclubs, waar ze ervaringen kunnen uitwisselen over hun plaats in de nederlandse maatschappij. Hun gewenning aan de nederlandse cultuur (waarbij ook de eigen culturele achtergrond zeker niet wordt verwaarloosd) wordt daardoor bevorderd.

5 Organisatie

De Stichting Welzijn Zeeburg vervult een belangrijke rol in Zeeburg bij het opzetten van allerlei activiteiten, die het algemene welzijn in Zeeburg moeten verbeteren. De Stichting wordt gesubsidieerd door het stadsdeel, die daaraan voorwaarden stelt. Allochtone groepen maken zeker gebruik van de voorzieningen, maar letten daarbij op hun eigen culturele achtergrond. De Stichting bevordert de integratie door het organiseren van allerlei

activiteiten, zoals al is omschreven.

Het blijkt ook nodig jongeren via het streetcornerwork te benaderen. Met name de jongeren, die zich lopen te vervelen en daardoor kattenkwaad (of erger) uithalen, moeten worden benaderd. Dat betekent dus dat niet alle jongeren via het buurthuiswerk kunnen worden bereikt.

6 Bereik en effecten

Zoals hierboven al is aangegeven richt het beleid zich op de overgrote meerderheid, zo niet alle bewoners van de Indische buurt. Of zij ook in die mate werkelijk worden bereikt, is niet gemeten.

Het effect van de aanpak is evenmin gemeten; het is vanzelfsprekend dat in een buurt als de Indische buurt veel maatregelen moeten worden getroffen en initiatieven moeten worden genomen om de leefbaarheid in de meest brede zin van het woord te verbeteren. Er zijn geen nulmetingen gehouden en effecten zijn dus (in ieder geval op dit moment) niet meetbaar.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Het benaderen van allochtone vrouwen blijkt een belangrijke succesfactor. Vrouwen hebben via scholen contacten met andere vrouwen (al dan niet allochtoon) en stellen zich meer open op. Mannen hebben eerder de neiging zich vast te houden aan hun eigen cultuur en durven daar niet zo snel uit te komen als vrouwen.
- Het dwingen van mensen tot integratie is uit den boze. Mensen voelen zich in eerste instantie veilig in hun eigen cultuur. Dat die cultuur blijft bestaan, is belangrijk en vormt een zekerheid van waaruit men eerder geneigd is te integreren.
- Een beter spreidingsbeleid, waarbij er geen ghetto's ontstaan is van wezenlijk belang. Vele werklozen bij elkaar, met alle spanningen van dien, is niet bevorderlijk voor de leefbaarheid in de wijk. Dat geldt ook voor heel veel allochtonen in één wijk.
- De neiging bestaat om weinig of geen aandacht meer te schenken aan mensen, die helemaal onder aan de maatschappelijke ladder staan. Dat is een verkeerd uitgangspunt en dat leidt zeker niet tot betere integratie. Iedereen verdient aandacht. Als mensen, die dat nodig hebben, geen aandacht krijgen, komt dat de leefbaarheid niet ten goede.
- De benadering van allochtonen en het bevorderen van het integratieproces moet altijd vanuit een positieve instelling gebeuren en mag nooit vanuit angst plaatsvinden. Angst per definitie een slechte raadgever en leidt niet tot een positieve basis om het integratieproces te bevorderen.

E Bergen op Zoom: Blokkendoos (wijk Oost)

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam gemeente: Bergen op Zoom¹
- Naam buurt/wijk: Blokkendoos (wijk Oost)
- Aantal inwoners gemeente: 63.200
- Aantal inwoners wijk Oost: 15.200; buurt Blokkendoos: 550
- % allochtone inwoners gemeente: 12,6%
- % allochtone inwoners wijk Oost: 20,2%; buurt Blokkendoos: 52,2%
- Grootste groepen allochtone bewoners wijk: Turken (35%) en Marokkanen (12%)
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente: 6,8% (1994); wijk: 7% (1994)
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 2 CD-zetels (1994); na de verkiezingen in november 1996 geen CD-raadszetels meer, aangezien zij niet deelnamen met een eigen lijst.
- Korte typering wijk: Wijk Oost is de grootste woonwijk in Bergen op Zoom met circa 15.000 inwoners. De wijk omvat vier hoofdbuurtten, namelijk Gageldonk Oost en - West en Warande Oost en - West. De omvang van deze buurten ligt tussen de 2500 en 5500 inwoners. Binnen de buurt Warande-West ligt een klein buurtje, de Blokkendoos, met circa 550 inwoners. Dit buurtje is eind vijftiger jaren gebouwd en bestaat uit een groot aantal duplex-woningen en portiek-woningen. De wijk wordt algemeen omschreven als een typische volksbuurt. Aan de rand van de wijk is een klein winkelcentrum (echter zonder winkels voor de dagelijkse voorzieningen), een basisschool en een peuterspeelzaal gevestigd. Een klein deel van de autochtone bevolking heeft een sterke binding met de wijk en wonen er reeds tientallen jaren. Verreweg de meeste bewoners bevinden zich in een sociaal-economische achterstandssituatie (laag opleidingsniveau, werkloos, arbeidsongeschikt, laag inkomen). In de jaren zestig/zeventig is de buurt gerenoveerd en is er een wijksteunpunt opgericht. Na de renovatie is het steunpunt opgeheven. De sociale cohesie nam vervolgens af. Nieuwkomers waren vooral allochtonen. Er kwam overlast van drugsdealers en -gebruikers.

2 Aanleiding tot aanpak

Hoewel geen echte incidenten in Bergen op Zoom bekend zijn inzake de relatie tussen autochtonen en allochtonen, ziet de gemeente het CD-stemgedrag voor een deel als een uiting van toenemende intolerantie en voor een deel als 'proteststemgedrag'. De stijging van het aantal CD-stemmers was redelijk onverwacht en werd voor een belangrijk deel bepaald door het inspelen op 'onveiligheidsgevoelens'. Een schietpartij tussen Turkse groepen en de criminaliteit onder Marokkaanse jongeren diende daarbij als 'voedingsbodem'.

Het gemeentebestuur meende 'gematigd' te moeten reageren op de toegenomen populariteit van de CD. Wel heeft het gemeentebestuur besloten met wijk-en buurtbeheer te starten en adequaat te reageren op racisme, bijvoorbeeld op scholen.

Noot 1 Door de gemeentelijke herindeling is de gemeente Bergen op Zoom per januari 1997 in inwoneraantal sterk 'gegroeid'. Vóór de herindeling waren er circa 48.000 inwoners, door de samenvoeging met onder andere Halsteren, Steenberg en Wouw ligt het inwoneraantal nu op ruim 63.000.

3 Rol van de lokale overheid

Het gemeentebestuur heeft in eerste instantie maatregelen getroffen die zich richten op de aanpak van de drugsoverlast (daarbij ondersteund door een stedelijke projectgroep). Hierbij zijn drugspanden gesloten en is tegen dealers en gebruikers opgetreden na signalen vanuit de wijk Oost. Volgens de gemeente zijn er in Oost vergelijkbare problemen als in wijken in grote steden, maar heeft men veel minder mogelijkheden (c.q. middelen) om deze aan te pakken. In het kader van een verbetering van de verstandhouding met allochtonen, heeft de burgemeester sinds enkele jaren zelf gesprekken geëntameerd met allochtone zelforganisaties. Vóór die tijd waren er, afgezien van de incidentele contacten met de moskee, nauwelijks contacten met allochtone groepen. Het gemeentebestuur, i.c. de burgemeester, is van mening dat intensivering van de gesprekken met allochtone zelforganisaties noodzakelijk is om hen te betrekken in de oplossingen inzake 'openbare orde en veiligheid', respectievelijk de problematiek rond jongeren en drugs-overlast.

Het specifieke minderhedenbeleid van de gemeente zal op korte termijn worden afgebouwd en als facetbeleid worden ondergebracht bij het algemene beleid (in overleg met Geldrop, Breda en de provincie). De gemeente heeft geconstateerd dat een specifiek minderhedenbeleid 'weerstanden naar je toe trekt'.

In oktober 1995 is de door de gemeente de nota opgesteld 'Wijk- en buurtbeheer in Bergen op Zoom' waarin de gemeente te kennen heeft gegeven dat zij bij het beheer van de stad aan wil sluiten bij landelijke ontwikkelingen op dat gebied. De keuze voor wijk- en buurtbeheer is mede ingegeven doordat er bij diverse instanties signalen binnen kwamen die duiden op een dreigende opeenstapeling van (beheer)problemen in bepaalde gebieden in de wijk Oost. Bovendien hecht het gemeentebestuur 'een grote waarde aan een integrale benadering omdat daarvan een duidelijk preventieve werking uit gaat'. Eind 1995 heeft het college besloten om op experimentele basis voor de duur van twee jaar te starten met wijk- en buurtbeheer in de wijk Oost.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Het project wijk- en buurtbeheer in Oost is, voor de duur van twee jaar, in april 1996 gestart. De doelstelling van het project is het verhogen van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving door middel van het opzetten van een structureel overleg en het ontwikkelen van een wijkvisie voor Oost. Om alle betrokkenen bij het project te informeren is in juli 1996 gestart met een informatiebulletin dat regelmatig verschijnt en waarin de activiteiten van het wijk- en buurtbeheer worden vermeld. Een goede communicatie en informatieverstrekking aan alle betrokkenen ziet men als een wezenlijke voorwaarde voor het slagen van het project. Bovendien zijn in het eerste jaar van het buurtbeheerproject in Blokkendoos enkele bewonersavonden georganiseerd om een beeld te krijgen van de problemen en wensen van de bewoners.

In het wijk- en buurtbeheerproject zijn vanaf medio 1996 in de buurt de Blokkendoos verschillende activiteiten ondernomen die zich in eerste instantie richten op de fysieke omgeving: opknappen van speelvoorzieningen, opschonen van parkeerplaatsen en voortuintjes en opruimen van zwerfvuil en (grof) huisvuil. Ook worden de klachten over de woningen geïnventariseerd.

Een corporatie heeft een woning ter beschikking gesteld die in september 1996, door de inspanningen van bewoners, is ingericht als wijksteunpunt. Dit wijksteunpunt wordt gebruikt door de in januari 1996 opgerichte bewonerscommissie in de Blokkendoos. Ook de wijkcoördinator hield in het

najaar wekelijks een spreekuur in het wijksteunpunt voor vragen van bewoners. Met ingang van januari 1997 is een beheerder vanuit een wijkonderhoudsteam in het wijksteunpunt geplaatst. Deze beheerder zal vanaf maart 1997 worden ondersteund door een drietal medewerkers voor het fysieke onderhoud van de wijk. Sinds januari is een wijkoverleg gestart dat eenmaal per zes weken zal plaatsvinden. Hieraan zullen woningcorporaties, bewoners, politie en opbouwwerk deelnemen.

Naast de problemen van de bewoners met de (fysieke) woon- en leefomgeving, bleek dat de contacten tussen autochtone en allochtone buurtbewoners minimaal was. Om hierin verbetering te brengen is door de bewonerscommissie en het opbouwwerk (stichting Samenlevingszorg) in september 1996, gelijktijdig met de opening van het wijksteunpunt, een 'multicultureel feest' georganiseerd (onder de noemer: 'de wijk is van ons allemaal'). Dit feest, op één dag, had enkele subdoelen:

- bevorderen van contacten tussen verschillende bevolkingsgroepen in de Blokkendoos
- activeren van autochtone en allochtone buurtbewoners om deel te nemen aan de werkgroepen ter realisering van de speeltuin en ter ondersteuning van het wijksteunpunt;
- de oprichting van een multicultureel samengestelde beheerscommissie voor de speeltuin en wijksteunpunt;
- oprichten van een netwerk van belanghebbende organisaties.

5 Organisatie

Door de gemeente is een wijkcoördinator aangesteld, die overleg voert met woningcorporaties, politie, Stichting Samenlevingszorg en bewonerscommissies. Bovendien zijn onder meer oriënterende straatgesprekken gevoerd, mede naar aanleiding van de plaatsing van een allochtoon gezin waarbij de buurt actie heeft gevoerd. Deze straatgesprekken zijn gevoerd door de woningcorporatie, de wijkcoördinator en de Stichting Samenlevingszorg. Het opbouwwerk heeft vervolgens de taak gekregen per straat te inventariseren waar de problemen liggen. De bewonerscommissie richt zich op 'de brede samenlevingsproblemen'. De commissie bestaat uit zes buurtbewoners, waaronder drie Turkse bewoners. Het comité heeft enkele bewonersavonden, kindermiddagen en een handwerkclub voor autochtone en allochtone vrouwen in het wijksteunpunt georganiseerd.

6 Bereik en effecten

Het multiculturele feest bleek een zeer geslaagde dag te zijn gezien de opkomst van circa 160 autochtone en allochtone buurtbewoners. Men heeft het plan het feest in 1997 opnieuw te organiseren. Het feest wordt beschouwd als een 'eerste, voorzichtige stap' om de relaties in de buurt te verbeteren; Op de twee middagen in het najaar om de wijk schoon te maken waren gemiddeld 25 wijkbewoners actief. Het (gezamenlijk) inrichten van één speeltuin in de buurt bleek niet haalbaar te zijn. De actie bleef beperkt tot het opknappen van de bestaande speeltuintjes door vijf bewoners en de gemeente. Het wijksteunpunt ziet men als een goede, structurele voorziening om ruimte te bieden aan (bewoners)organisaties die in de wijk bezig (willen) zijn met wijk- en buurtbeheer. De enkele wijkavonden die tot nu toe door het bewonerscomité zijn georganiseerd, hebben niet de verwachte opkomst. Er komen geen autochtone bewoners, wel enkele Turken. Door het bewonerscomité wordt sinds het najaar in beknopte vorm een informatieblaadje uitgegeven (het 'Blokblad') dat tot nu toe drie maal is verschenen. Deze publiciteit is van belang voor informatie-overdracht aan en werving van bewoners, maar dient kwalitatief te worden verbeterd.

Het project 'de wijk is van ons allemaal' is voor een deel als geslaagd te benoemen, vanwege:

- de inzet van een kleine, maar enthousiaste groep buurtbewoners, verenigd in het buurtcomité dat multicultureel is samengesteld
- de ondersteuning door het opbouwwerk dat nauwe contacten met het wijkcomité onderhoudt.

7 Succes- en faalfactoren

- Het werven van nieuwe buurtbewoners voor vervolgactiviteiten is niet of nauwelijks lukt. Er sprake van 'apathie' binnen de wijk aangezien er ook veel individuele problemen zijn.
- De gemeente heeft volgens de wijkbewoners laat gereageerd op de signalen vanuit de wijk wat betreft overlast, samenlevingsproblemen en 'verpauperingstendensen'. Dit betekent ook dat een langdurige, meer structurele aanpak nodig wordt.
- De gemeentelijke organisatie voor wijkbeheer en -onderhoud is verbeterd door de aanstelling van een wijkcoördinator. Toch is door de gemeentelijke diensten te lang gedaan 'alsof er niets aan de hand was'. Het probleem werd afgeschoven als een 'welzijnsprobleem'. De gemeente is nog steeds 'verkokerd'. Ook ontbreekt het bij verschillende diensten aan 'klantgerichtheid'.
- De wijkcommissie en de buurtcomités hebben niet de beschikking over een budget dat aangewend kan worden voor kleinschalige activiteiten.
- De gemeente heeft een achterstand gekregen en behouden in de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds. Hierdoor zijn de mogelijkheden om meer te doen op dit terrein beperkt.
- In Bergen op Zoom heeft men, net als in andere Brabantse gemeenten, tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen gehad in november 1996. Aangezien de CD niet meer met een eigen lijst heeft meegedaan, is de partij ook niet meer in de gemeenteraad vertegenwoordigd (in 1994 nog twee zetels, waarvan feitelijk maar één zetel bezet is geweest). De 'thema's' waarop de CD in 1994 stemmen heeft geworven, zijn echter wel voor een belangrijk deel, maar 'minder expliciet', overgenomen door een andere partij in de gemeente die met de verkiezingen in 1996 goed heeft gescoord (met name wat betreft het thema 'veiligheid'). Deze partij, met een 'populistische' lijsttrekker, is nu ruim vertegenwoordigd in de gemeenteraad en heeft ook een wethouderszetel.

F Den Bosch: Boschveld

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam gemeente: 's Hertogenbosch
- Naam wijk: Boschveld (West)
- Aantal inwoners gemeente: 95.436
- Aantal inwoners wijk: 3.596
- % allochtone inwoners gemeente: 13%
- % allochtone inwoners wijk: 29%
- Grootste groepen allochtone bewoners wijk: Turken (13%) en Marokkanen (8%).
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente: 7,8% (1994), 1,1% (1995); wijk: 14,6% (1994), 2,2% (1995)²
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 3 CD-raadsleden (1994); na de verkiezingen in het kader van de gemeentelijke herindeling (1995) is de CD uit de raad verdwenen.
- Korte typering wijk: De buurt Boschveld, ingesloten tussen spoorlijn en bedrijventerreinen, is in de jaren vijftig gebouwd. In de zeventiger en tachtiger jaren is er intensief gewerkt aan een verbetering van de buurt. Er zijn grootscheepse renovaties uitgevoerd en ook de woonomgeving is in die periode aangepakt. Op het ogenblik vormt Boschveld onderdeel van de Spoorzone waar grootschalige ontwikkelingen plaatsvinden, zoals de nieuwbouw van het station, de bouw van een HBO-complex, uitbreiding bedrijventerreinen en bouw van luxe appartementen (bij het station).

De buurt Boschveld is te verdelen in vier subbuurten, die wat betreft sfeer en bebouwing sterk van elkaar verschillen. In het westelijk deel is een kleine subbuurt bebouwd met (koop)bungalows, terwijl een ander subbuurt bestaat uit compacte gestapelde bouw. In het oostelijk deel zijn veel minder stapelwoningen en in het Veemarktkwartier zijn veel (koop)-beneden/bovenwoningen.

Tussen 1983 en 1990 heeft in hele gebied stadsvernieuwing plaatsgevonden, waarbij veel aandacht is geweest voor de fysieke aanpak van de wijk. Van de inwoners van Boschveld bestaat circa 60% uit één- of tweepersoonshuishoudens. Het percentage werkzoekenden in de buurt ligt ruim boven het stedelijk gemiddelde. In de buurt wonen relatief veel allochtonen: van de inwoners is bijna een derde deel van allochtone afkomst (met name Turken en Marokkanen). Boschveld is daarmee de wijk in Den Bosch waar de grootste concentratie allochtonen woont. De participatiegraad van bewoners in Boschveld is erg laag; dit geldt zowel voor allochtone als autochtone bewoners. Ondanks dat al in een eerder stadium acties zijn ondernomen om bewoners meer bij hun buurt te betrekken en deze ook enige successen hebben opgeleverd, blijkt dat allochtonen, 'bepaalde groepen autochtonen', ouderen en alleenstaande jongeren nog weinig worden bereikt.

2 Aanleiding tot aanpak

Er zijn geen 'openbare' uitingen van inter-etnische problemen of spanningen in de wijk, maar men merkt bij autochtone wijkbewoners dat 'de grens nu snel wordt bereikt...'; 'er is een algemeen negatief gevoel over het aantal

Noot 2 In november 1995 zijn vanwege de gemeentelijke herindeling nieuwe, tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen gehouden.

buitenlanders in de wijk en er zijn figuren die daar verder negatief op inspelen'. Men plaatst deze gevoelens onder de noemer: 'latente onvrede'. Het meest opvallend zijn de 'communicatie-problemen' tussen autochtone en allochtone wijkbewoners en de 'ergebnissen over kleine, huiselijke zaken'. Het CD-stemgedrag in 1994 is geen directe aanleiding geweest om maatregelen te treffen, maar vormde volgens de gemeente wel een bevestiging van de indruk dat meer aandacht aan de sociale component gegeven diende te worden in vergelijking met de fysieke verbeteringsmaatregelen zoals die in voorgaande jaren waren getroffen: "Er was een zekere onevenwichtigheid in de infrastructurele aanpak en de sociale aanpak in wijken". Dit leidde tot onvrede, die is vertaald in CD-stemgedrag. In een vervolgnota wordt gewezen op de achtergrond van de aanpak vanuit 'buurten en wijken versterkt':

- er was in de voorgaande jaren op het fysieke en sociale vlak veel geïnvesteerd in buurten en wijken, maar de inwoners hebben dat niet als zodanig ervaren;
- het bleek dat er sprake was van gevoelens van onveiligheid, onvrede over de communicatie tussen gemeente en burgers en een grote behoefte aan ontmoetingsfuncties en -plekken;
- de gemeente richtte zich op 'structuurversterking' van wijken door te investeren op plekken die een kwalitatieve achterstand hadden opgelopen ten opzichte van een basisonderhoudsniveau;
- ten slotte richtte de gemeente zich op het bestrijden van sociaal isolement, sociale spanningen en onveiligheid door vergroting van de participatie van burgers en een dienstverlening op buurniveau.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

De politieke invloed van de CD is in de gemeenteraad gering gebleken en de partij is in 1995 bij de verkiezingen uit de raad verdwenen. De aanwezigheid van de partij is voor het gemeentebestuur wel een signaal geweest voor onvrede onder wijkbewoners. Het specifieke minderhedenbeleid is 'herijkt'. Vanaf 1994 zijn nieuwe maatregelen genomen die passen binnen de opzet van een buurtaanpak. Eén pilot-project betreft Boschveld. De gemeente neemt het voortouw in de buurtaanpak waarbij er een intersectorale stuurgroep is opgezet. Naast verschillende gemeentelijke diensten (waarin Stadsontwikkeling de hoofdrol speelt) hebben de politie, de woningcorporaties en de welzijnsstichting Divers in de stuurgroep zitting. Het voornemen is het rapporteren en evalueren niet in de vergaderzalen van het stadhuis plaats te laten vinden, maar 'op straat in de buurt zelf'

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Het centrale thema in de aanpak in het pilotproject Boschveld omvat het werken aan en het verbeteren van het 'ontmoetingsklimaat'. Drie onderdelen hiervan worden gevormd door de elementen 'handhaving/beheer', 'openbare ruimte' en 'participatie'.

Onder de noemer 'participatie' is voorjaar 1996 met de voorbereidingen van het project 'Buurt met burens' in Boschveld gestart. Het project, dat drie jaar zal duren heeft tot doel 'het bereiken dat buurtbewoners in goed onderling overleg en op kleine schaal afspraken maken over wat zij toelaatbaar vinden op het terrein van woning en samen leven'. Het project 'Buurt met burens' omvat drie elementen:

- 1 huisbezoeken/gesprekken met bewoners om een beeld te verkrijgen van klachten en oplossingen;
- 2 activiteiten gericht op 'ontmoeting'. Dit kan door activiteiten in het buurthuis te organiseren, excursies, het organiseren van een Turks kin-

derfeest, een tentoonstelling bezoeken ('Sluiers ontsluitend'). Daarnaast heeft men het plan om een 'Vlaggenboom' op te zetten dat men ziet als een 'kunstproject voor en door de buurt'.

- 3 het leggen van contacten tussen instellingen en bewoners, door het geven van trainingen over interculturele communicatie aan werkers van instellingen (welzijnsinstellingen, woningcorporatie, politie).

Het project is in het najaar 1996 gestart met buurtgesprekken, waarbij bewoners van verschillende straten zijn geselecteerd en die persoonlijk zijn benaderd. Men heeft als doel gesteld dat in het eerste jaar van het project 600 huishoudens zullen worden benaderd. In de huis-aan-huisgesprekken zijn veel meer problemen naar voren gekomen dan verwacht. Deze problemen hebben niet alleen met 'de buurt' te maken, maar blijken vaak ook individueel c.q. persoonlijk te zijn. Volgens medewerkers van het project is er een grote behoefte gebleken aan individuele hulp, waarop andere instellingen dienen te reageren.

5 Organisatie

Voor het project 'Buurt met burens' in Boschveld is een projectgroep opgericht waarin de welzijnsstichting Divers en drie woningcorporaties zitting hebben. Voor de uitvoering van het project is de stichting Divers verantwoordelijk. Bij het project zijn vanuit de stichting Divers drie uitvoerders (buurtwerk) betrokken: twee autochtone werksters (waarvan één ook Turkssprekend) en één Marokkaanse sociaal-cultureel werkster. Deze hebben contact met de woonconsulenten van de corporaties.

Bij het project zijn bewoners niet direct betrokken. Vanwege de geringe bewonersparticipatie in het verleden zijn er ook geen 'kaders' ontstaan waarmee het project kan samenwerken. Stichting Divers heeft de indruk dat er weinig animo in de wijk is voor een bewonersplatform en het blijkt zeer lastig te zijn bewoners te organiseren voor 'hun wijk'. Vanuit het project zal derhalve getracht worden het sociaal isolement te verminderen en de cohesie te vergroten door het initiëren van een bewonerscommissie. Vooralsnog is in de voorgaande jaren weinig initiatief vanuit de buurt zelf gekomen. Er zijn nu wel verschillende activiteiten die allochtonen bereiken, zoals het Opstap-project, het project 'In gesprek met Marokkaanse ouders' en het buitenlands vrouwenwerk die relatief veel allochtone vrouwen in het buurt-huis trekken.

6 Bereik en effecten

De stichting Divers heeft bij het opstellen van het projectplan de volgende (globale) resultaten voorzien:

- organisaties dienen in staat te zijn 'kleurenblind' te communiceren met bewoners;
- bewoners zijn het met elkaar eens over gemeenschappelijk gedragen interculturele waarden en normen;
- bewoners zijn in staat hun problemen te verwoorden en om te zetten in kansen en mogelijkheden voor henzelf en voor (delen van) de buurt;
- instellingen verrichten de aanpassingen in overleg met bewoners;
- bewoners zetten zich gezamenlijk in voor de leefbare buurt.

Over het bereik en de resultaten van de aanpak kan nog niet veel worden gemeld, aangezien het project najaar 1996 feitelijk van start is gegaan. Het heeft in de eerste maanden geleid tot:

- het benaderen van 40 huishoudens;
- het organiseren van een interculturele training voor werkers bij instellingen.

7 Succes- en faalfactoren

- In het project tracht men de wensen van bewoners 'richtinggevend' te laten zijn voor de activiteiten in het project, maar door een gebrek aan organisatiegraad onder bewoners in de wijk zijn eerst activiteiten nodig om deze wensen 'boven tafel te krijgen';
- Er zijn geen actieve vrijwilligers beschikbaar die het project kunnen ondersteunen waardoor het een zeer arbeidsintensief karakter krijgt voor de uitvoerende organisatie;
- De tolerantie van autochtone wijkbewoners wordt 'op de proef gesteld' indien er alleen aandacht wordt geschonken aan initiatieven voor allochtonen. De sociaal-economische achterstand van autochtone wijkbewoners is al redelijk groot en de onvrede hierover groeit als er een eenzijdige aandacht is of lijkt te zijn voor 'buitenlanders'. In dit opzicht dient er uitgegaan te worden van een algemene aanpak voor zowel autochtonen als allochtonen, 'anders verlies je de Nederlanders'.

G Den Haag: Transvaal

1 Gegevens over (deel)gemeente en wijk

- naam gemeente: Den Haag, stadsdeel Centrum
- naam wijk: Transvaal
- aantal inwoners stadsdeel Centrum: 95.905
- aantal inwoners wijk: 17.931
- % allochtone inwoners Transvaal: 72%
- % allochtone inwoners wijk, onderverdeeld naar grootste etnische groepen: Surinamers: 24%, Turken: 21%, Marokkanen: 12% en overige allochtonen: 10%.
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en wijk (gemeenteraadsverkiezingen 1994): gemeente 11,9% en wijk 18,2%
- aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 3 (1 CP '86, 2 CD)
- korte typering wijk: De wijk is een typische eind 19e, begin 20e eeuwse buurt met goedkope arbeiderswoningen die veelal gerenoveerd zijn. Het noordelijk deel, waar het overgrote deel van de allochtone bevolking woont, is het oudst. Er is in de jaren tachtig en negentig het nodige aan nieuwbouw verrezen. Dit waren eerst sociale huurwoningen en zijn tegenwoordig steeds vaker koopwoningen. Het winkelbestand in de wijk wordt gedomineerd door Hindoestaanse middenstanders die er in toenemende mate in slagen om kwaliteit te leveren. De welzijnswerkers in Transvaal zijn zich ervan bewust dat de toekomst van de wijk in de handen van allochtonen ligt. Een extreem-rechts gemeenteraadslid woonde tot voor kort in Transvaal, waar hij zich opwierp als sleutelfiguur die zich wilde mengen in de buurtgerichte aanpak van drugsoverlast. Hij ageerde vooral tegen de rol van de overheid, bijvoorbeeld inzake het minderhedenbeleid. Nadat zijn betrokkenheid als 'politiek buurtbewoner' bij het drugsprobleem door een raadslid aan de orde werd gesteld, is hij gemaand de vergaderingen niet langer meer te bezoeken.

2 Aanleiding tot aanpak

Een hoog percentage CD-stemmers is vooral terug te vinden in Transvaal-Zuid. Dat is het gebied waar de meeste autochtonen in de wijk wonen. Het noordelijk deel heeft een allochtone meerderheid van 85%. Er is weinig samenwerking tussen de verschillende bevolkingsgroepen, ook tussen allochtonen onderling. Surinamers en Turken hebben zich binnen de eigen groep goed georganiseerd. In Transvaal zijn talloze etnische zelforganisaties actief op het terrein van sport, religie, cultuur en gezelligheid. De Marokkanen zijn onderling sterk verdeeld, wat zich vertaalt in minder sterke eigen organisaties. In de meer formele organisaties, zoals voor wonen en beheer, waren migranten slecht vertegenwoordigd. Er was sprake van 'witte besturen in een multiculturele wijk'.

Succesvolle autochtonen en allochtonen verlaten de wijk. Marokkanen en Turken kopen er, in tegenstelling tot Surinaamse hindoeestanen, niet of nauwelijks een woning. Een signaal dat duidt op een lage tolerantie van 'het andere' is het ingooien van de ramen van een islamitische basisschool in de wijk.

Marokkaanse jongeren vormen een belangrijke aandachtsgroep. Hier doen zich vaak familieproblemen voor die pas opgelost kunnen worden wanneer de vaders ook bereikt worden. Er zijn nauwelijks contacten tussen deze jongeren en andere buurtbewoners.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

Het integratiebeleid is vanzelfsprekend het kader waarin de relatieverbetering tussen allochtonen en autochtonen is ingebed. Het bestrijden en voorkomen van discriminatie en het bevorderen van integratie is de kern van het gemeentelijk beleid voor nieuwkomers. Het opheffen van achterstanden staat daarin centraal. Stedelijk is er een coördinator integratiebeleid die zorg draagt voor het gemeentelijk beleidskader. Via het grote stedenbeleid is er op stedelijk niveau afstemming met andere vakdiensten.

Er zijn vier beleidsmedewerkers integratie die op stadsdeelniveau opereren en onder verantwoordelijkheid vallen van de stadsdeelcoördinatoren. Deze zijn belast met de uitvoering van het beleid. Het opsporen en verhelpen van knelpunten is daarbij belangrijk: wat zijn de drempels die toegankelijkheid en participatie bemoeilijken? Transvaal valt onder het stadsdeel Centrum.

Haagse stadsdelen zijn vooral administratieve organisaties en hebben geen politieke verantwoordelijkheid. De stadsdelen hebben bovendien tot taak om met lokale organisaties in contact te treden en plannen en projecten in uitvoering te brengen. Een gemeentelijk uitgangspunt is dat de voorkeur wordt gegeven aan integratie via algemene voorzieningen die toegankelijker worden gemaakt. Zelforganisaties kunnen daar gebruik van maken. Het beleid is er dan ook op gericht om de banden met de zelforganisaties aan te halen.

Sinds twee jaar loopt een experiment met integraal beheer in de wijk. Daarbij worden de bewonersorganisaties en -commissie sterk betrokken.

Naast de woningbouwverenigingen en de gemeente speelt het sociaal-cultureel werk hierbij een rol.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Er is een opvoedingscursus voor Marokkaanse vaders waarin hen kennis en kunde wordt bijgebracht. Hiervoor moet eerst een goede relatie met de Marokkaanse gemeenschap worden opgebouwd.

Vanaf mei 1996 wordt de drugsoverlast aangepakt. Dit is uiteraard een absolute voorwaarde om de sociale leefbaarheid in de buurt te vergroten. Bij het ontwikkelen van een aanpak drugsoverlast zijn de buurtbewoners nauw betrokken geweest. Er is een comité samengesteld van bewoners dat een wijkconferentie heeft georganiseerd. Vervolgens is na bezoek van burgemeester en drie wethouders een pakket van maatregelen, waaronder een samscholingsverbod, surveillance, controle coffeeshops en anti-drugspandenbeleid, getroffen. Inmiddels is een meldpunt overlast operationeel.

De aanpak van het minderhedenvraagstuk heeft jarenlang in het teken gestaan van het versterken van de positie van allochtonen. Het bevorderen van kennis, kunde en assertiviteit is nog steeds een belangrijk middel. Nu komt het echter ook steeds meer aan op het doorstromen naar bewonersorganisaties en bestuursfuncties in raden en verenigingen. In Transvaal gebeurt dat ook steeds vaker.

Naast het bekleden van functies in 'vergadercircuits' gaat het ook om het daadwerkelijk organiseren en uitvoeren van activiteiten in de wijk zoals buurtfeesten, straatschoonmaak en 'leren beheren'. Voor allochtonen ligt die wijze van participeren dichterbij hun beleavingswereld.

Wat meespeelt bij buurtintegratie en participatie is dat een groot deel van de wijkbevolking laag is opgeleid. Het stadsdeel organiseert dan ook een aantal zeer basale activiteiten, bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning. Dit houdt mede verband met de afkomst van migranten. Zo zijn Berberouders gewend hun kinderen 'grenzenloos' op te voeden, en met name de jongens zeer veel vrijheid te geven. In de opvoedingscursus leren zij hen dat aan het verkennen van de omgeving grenzen zijn aan te geven. Aan de andere kant

wordt autochtonen bijgebracht niet gelijk de politie te bellen als zij een groepje Marokkaanse jongens op straat zien. In plaats daarvan zouden zij meer met deze jongens in contact moeten treden. Inmiddels doet de politie dat ook. Via moskeeën worden deze jongeren, maar ook hun vaders gemakkelijker bereikt. De Marokkaanse gemeenschap heeft te kennen gegeven aan deze aanpak te willen meewerken.

Op pleinen in de wijk vindt het project 'Haagse Hopjes' plaats. Kinderen kunnen gratis speelgoed lenen door zich goed te gedragen. Het speelgoed wordt door vrijwilligers uit de wijk beheerd. Dit heeft niet alleen op pedagogisch terrein een effect, maar ook een waarde op het vlak van betrokkenheid en communicatie en fysieke leefbaarheid van de buurt.

Een succesvol multicultureel initiatief is een snel groeiende islamitische basisschool waar kinderen met uiteenlopende nationaliteiten naar toe gaan. De acceptatie van deze school door de buurtbewoners is gegroeid door voorlichting en bezoek: 'alleen de godsdienstles is anders'.

In september 1996 hebben professionals en wijkbewoners (allochtoon en autochtoon) een studiereis naar Marokko gemaakt. Tijdens die reis zijn de contacten tussen de bewoners aangehaald en hebben zij de Marokkaanse cultuur geproefd. Op die wijze kunnen vele vooroordelen worden weggenomen of genuanceerd. Bovendien kwamen zij met goede verhalen thuis, waardoor ook andere buurtbewoners er een lesje uit konden trekken.

5 Organisatie

Het beleid en de projecten worden uitgevoerd onder auspiciën van de Decentrale Welzijnsorganisatie Centrum. In het stadsdeel is het beleid ook nu nog gericht op het stimuleren van eigen culturele organisaties voor Turken en Marokkanen. Het doel daarachter schuilt in de koppeling van sociaal culturele activiteiten aan het geven van voorlichting en cursussen. Op deze wijze worden vooral allochtone mannen goed bereikt. Daarnaast wordt getracht zelforganisaties naar algemene voorzieningen te leiden. Momenteel verzorgen verschillende etnische groepen langs die weg 'algemene' welzijnsactiviteiten in buurthuizen. Het gevolg hiervan is dat buurthuizen daadwerkelijk multicultureler worden. Overigens heeft het multiculturele karakter van de wijk nog steeds zijn problematische kanten. Bij het inloopsprekuren in het wijkcentrum moet nog steeds rekening worden gehouden met het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal van migranten. Sommige migrantengroepen, zelfs met dezelfde nationaliteit, gaan niet met elkaar samen.

6 Bereik en effecten

Het welzijnswerk in Transvaal is van mening dat vooral de politiek snelle oplossingen en resultaten verwacht. Integratie heeft in de praktijk echter tijd nodig, zowel ten aanzien van de acceptatie van migranten door Nederlanders, als voor de acclimatisering van de nieuwkomers zelf. Daarom ligt het accent in dit stadsdeel vooralsnog op het vergroten van de zelfredzaamheid van migranten, zonodig binnen de eigen groep. Pas daarna kan aan integratie worden gewerkt. Het beheersen van de Nederlandse taal, het verbeteren van de kansen op de arbeidsmarkt en het bevorderen van goede huisvesting van migranten zijn hiervoor belangrijke onderdelen.

Een voorlopig effect van de huidige aanpak is dat migranten de weg naar bewonersorganisaties- en commissies beter weten te vinden. Zij zijn steeds vaker terug te vinden in de besturen hiervan. Ook wanneer er sprake is van problemen in de wijk, zoals bij drugsoverlast, zijn het zeker ook allochtonen die hier iets tegen ondernemen.

De effecten van de aanpak zijn goeddeels afhankelijk van een aantal voor-

waarden:

- de taalbeheersing van allochtoon kader;
- de communicatie tussen allochtone voorzieningen en algemene organisaties;
- het gebrek aan deskundigheid in het welzijnswerk inzake cultuurverschillen;
- de beleving van verschillende groepen van hetzelfde aanbod.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Het is een goede zaak om migranten erop te wijzen dat het nemen van verantwoordelijkheid een stap in de goede richting is voor de gehele gemeenschap. Omdat migrantengroepen zich soms benadeeld voelen, komt het voor dat zij vertegenwoordigers in besturen van bewonersorganisaties al gauw zien als 'verraders van hun eigen groep'. Er is geduld voor nodig om aan te tonen dat integratie in besturen zowel voor de migranten als voor de wijk grote voordelen heeft.
- De verwachtingen van migranten bij het vervullen van bestuursfuncties zijn vaak zeer hoog gespannen. Om teleurstelling en uitval te voorkomen, is het raadzaam hun er vooraf op te wijzen hoe Nederlandse organisaties functioneren wat van een bestuur wordt verwacht en welke invloed een organisatie heeft.
- Gebleken is dat bewoners, autochtoon en allochtoon, goed te mobiliseren zijn, wanneer concrete gemeenschappelijke zaken worden besproken.
- De wijk moet levendigheid uitstralen: laat zien dat er wat te doen is! Behalve een aantrekkelijk winkelbestand, draagt het spelen van kinderen op straten en pleinen daaraan bij.
- Buurtbewoners moet steeds weer worden uitgelegd welke rechten en plichten in Nederland gelden. Bij het plaatsen van een islamitische school in een gebouw in de wijk, kon de weerstand daartegen mede worden doorbroken, door te wijzen op de vrijheid voor onderwijs en godsdienst.
- Er is als gevolg van diverse bezuinigingsrondes te weinig personeel op welzijnsgebied in de wijk. Daardoor komt het voeren van structureel beleid in de knel. Projectmedewerkers hebben meestal een tijdelijke aanstelling.
- Soms is snel handelen geboden in plaats van het langdurig doorlopen van bestuurlijke en (in dit geval) verzekeringstechnische procedures. Dat is niet gebeurd nadat een moskee in Transvaal in de as was gelegd. Het gebouw is na een jaar nog steeds zwart geblakerd en geeft angst onder buurtbewoners een nieuwe voedingsbodem.

H Den Haag: Valkenbos

1 Gegevens over (deel)gemeente en wijk

- Nnaam gemeente: Den Haag, stadsdeel Segbroek
- Nnaam wijk: Valkenbos
- Aantal inwoners gemeente: 445.215
- Aantal inwoners stadsdeel wijk: 20.863
- % allochtone inwoners Valkenbos: 45%
- % allochtone inwoners Valkenbos onderverdeeld naar grootste etnische groepen:
 - Surinamers: 17%, overige allochtonen: 17%
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en wijk (gemeenteraadsverkiezingen 1994): gemeente 11,9% en wijk 12,5%
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 3 (1 CP '86, 2 CD)
- Korte typering wijk: Valkenbos valt onder het Haagse stadsdeel Segbroek. De huizen in de wijk zijn redelijk groot. De bouw is gevarieerd en er zijn behoorlijk veel buurtwinkeltjes. Voor deze wijk is het integratiebeleid betrekkelijk nieuw. Zo'n anderhalf jaar geleden is de wijk onderzocht. Gebleken is dat er weinig contacten zijn tussen bewoners, extreem-rechts er een behoorlijke aanhang heeft, en migranten ook onderling nauwelijks contact met elkaar hebben. Valkenbos wordt betiteld als een 'nieuwe instroomwijk'. Een jaar of tien geleden hebben zich hier de eerste allochtone groepen gevestigd. Men is bevreesd dat de wijk 'te zwart' wordt. Autochtone Hagenaars uit de middenklasse keren de wijk de rug toe wanneer die mogelijkheid zich voordoet. Sociaal-economisch maakt de wijk hierdoor een kentering door. Aan de andere kant is er sprake van stedelijke vernieuwing: er worden oude woningen gesloopt en er komen nieuwe voor in de plaats.

2 Aanleiding tot aanpak

De bevolkingssamenstelling van Valkenbos is vrij recent veranderd. Nieuwkomers moeten hun draai er nog vinden, terwijl onder autochtonen de vrees heerst dat de wijk 'zwart' wordt. Inmiddels zijn er zo'n zeventig nationaliteiten vertegenwoordigd. Turken en Marokkanen worden niet als meest problematisch gezien. Een knelpunt is wel dat er slecht met hen gecommuniceerd wordt. Activeringsmewerkers moeten daar verandering in aanbrengen. Met Antilliaanse jongeren en illegalen heeft men meer problemen. Minderheden zijn in de wijk slecht georganiseerd. Naar aanleiding van een buurtcoferentie in november 1996 wordt gewerkt aan een betere organisatie en belangenbehartiging van minderheden in het welzijnswerk. Nagenoeg alle instituties zijn in handen van autochtonen. Van uitwisseling over ervaringen van autochtonen en allochtonen is geen sprake. Instellingen in de wijk hebben een algemeen en traditioneel aanbod. De bewonersplatformen worden bestuurd door blanke Hagenaars.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

Het integratiebeleid is het kader waarin de relatieverbetering tussen allochtonen en autochtonen is ingebed. Het bestrijden en voorkomen van discriminatie en het bevorderen van integratie is de kern van het gemeentelijk beleid voor nieuwkomers. Stedelijk is er een coördinator integratiebeleid die

zorg draagt voor het gemeentelijk beleidskader. Stadsdeel Segbroek heeft een integratiemedewerker die tot taak heeft om met lokale organisaties in contact te treden en plannen en projecten tot uitvoering te brengen. Een gemeentelijk uitgangspunt is dat de voorkeur wordt gegeven aan integratie via algemene voorzieningen. Hiervoor moeten de algemene voorzieningen toegankelijker worden gemaakt. Zelforganisaties kunnen daar gebruik van maken (zie ook: Transvaal).

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Er is een integratieproject opgezet onder het motto 'cous-cous met appel-moes'. Doel daarvan is het afstemmen van vraag en aanbod op de welzijnsmarkt in de wijk. Hiermee tracht men te voorkomen dat de problematiek in de wijk escaleert. Momenteel wordt de vraagzijde in kaart gebracht door het peilen van wensen en behoeften via een huis-aan-huis-enquête waarvoor ook enquêteurs (zogenaamde activeringsmedewerkers) uit de migrantengroepen zijn aangetrokken. Deze medewerkers worden tegelijkertijd geschoold en kunnen na verloop van tijd instromen in gemeentelijke diensten. In de wijk zijn nauwelijks Turkse en Marokkaanse zelforganisaties. De uitkomsten van het onderzoek zijn tot nu toe vooral van praktische aard. Vaak gaat het om heel eenvoudige maatregelen die een beroep doen op het inlevingsvermogen van buitenstaanders in de leefwijze van nieuwkomers. Een voorbeeld is dat het in de aanwezigheid van Marokkaanse vrouwen ongepast is om alcohol te nuttigen.

Naast dit grote project loopt een aantal andere activiteiten, zoals sportdagen in de wijk en multiculturele buurtfeesten. Tijdens dit soort activiteiten worden gemakkelijk contacten gelegd en kunnen irritaties worden weggenomen.

Opvoedingsondersteuning is een instrument dat wordt ingezet om de problematiek die zich al langere tijd voordoet met Marokkaanse jongeren voor te zijn. Het voorkomen van schooluitval en toeleiding naar de arbeidsmarkt zijn hierbij speerpunten. Het zogenaamde 'Families First-project' waarbij wordt ingegrepen in de gezinssituatie gaat binnenkort van start.

In Valkenbos zijn verder de volgende activiteiten uitgevoerd:

- buurtbijeenkomsten en een feest
- sportdagen
- speelvoorlichting aan moeders

Op het gebied van kunst en cultuur is er een multicultureel project op scholen, waarbij kinderen via toneel en musical kennismaken met andere culturen. In de zomer is het project De Vensters te bewonerden. Keukens van allerlei verschillende huizen worden naar buiten geprojecteerd zodat verschillende eetculturen voor anderen zichtbaar worden.

Kinderen komen in aanmerking voor een vakantiepas. Deze pas wordt door bedrijven gesponsord. Kinderen kunnen dan met korting deelnemen aan allerlei vakantie-activiteiten.

Rondom elke school wordt een netwerk opgezet dat jeugdproblematiek aan moet gaan pakken. Ook staat een integraal project voor risicojongeren in de startblokken.

5 Organisatie

Het accent in de aanpak voor Valkenbos ligt bij het leggen van contacten met wijkbewoners door de welzijnsinstellingen en vooral door de integratiemedewerker van het stadsdeel. Deze wijst erop dat vergaderen geen gemeengoed is voor veel migranten, en dat een laagdrempelig begin noodzakelijk is.

Het aanbod van de welzijnsinstellingen wordt systematisch onder de loep

genomen. Het personeel van de welzijnsinstellingen wordt geleerd het aanbod aan te passen aan een veranderende bevolkingssamenstelling. Hiervoor is een intensieve communicatie vereist omdat buurt- en clubhuizen vrezen dat zij hun traditionele bezoekers verliezen. Er worden regelmatig conferenties belegd met politici, bewoners en instellingen in de wijk om de problematiek te bespreken. Ook hieruit komen aanbevelingen voor de aanpak.

6 Bereik en effecten

Uit de huisbezoeken is gebleken dat Turken en Marokkanen vooral onder elkaar willen vertoeven. Zij willen geen gebruik maken van algemene welzijnsactiviteiten. Ook is gebleken dat zij weinig waarde hechten aan het verbeteren van de woonomgeving. De meerderheid van de allochtonen gaven aan dat zij niet geïnteresseerd zijn in de 'multiculturele samenleving'. Zowel autochtonen als allochtonen zijn tegen de komst van nieuwe allochtonen in de wijk. Allochtone vrouwen willen een vrouwenontmoetingscentrum. Instellingen hebben te kennen gegeven toe te willen groeien naar multiculturele teams met meer allochtone medewerkers. Vanwege bezuinigingen gelden beperkingen. Het is lastig gebleken om allochtone vrijwilligers te werven omdat het dan om onbetaald werk gaat. De instellingen gaan actiever vrijwilligers en klanten werven, namelijk via bezoek en mond-tot-mondreclame. De interne cultuur, de werkwijze en logistieke voorwaarden van instellingen zullen sterk moeten veranderen om tegemoet te komen aan de veranderende bevolkingssamenstelling van de wijk. Bovendien zullen sociaal-culturele instellingen meer met elkaar moeten samenwerken.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Wanneer er goede contacten zijn met de pers en media, kan de berichtgeving over allochtonen op een positieve manier worden beïnvloed. Activiteiten en projecten kunnen worden aangekondigd in de lokale media.
- Bij het voorbereiden van activiteiten dien je aan te sluiten op wat mensen kunnen en willen. Een open deur, maar wel één die door ambities en gewenst beleid wel eens vergeten wordt. Hiervoor is goede communicatie met de doelgroepen noodzakelijk. Activiteiten met betrekking tot integratie in Valkenbos dienden vooral aan te sluiten bij onderwerpen als eten, opvoeding, ontmoeting en gezondheid. Taalproblemen dienden hierbij overwonnen te worden. Uitleg over de Nederlandse samenleving blijkt nog steeds nuttig.
- Bij een beperkte hoeveelheid middelen dienen keuzes gemaakt te worden. In Valkenbos ligt het primaat in de aanpak bij de jongeren. 'Met de eerste generatie kunnen we toch niet veel', aldus de opbouwwerkster.
- Een knelpunt bij het afstemmen van vraag en aanbod in het welzijnswerk is een bijna continue bezuinigingsnoodzaak. Hierdoor worden niet alleen de mogelijkheden van de instellingen beperkt, maar is er tevens sprake van onrust onder de medewerkers. Dit zijn niet de meest ideale omstandigheden om veranderingsprocessen in het werk door te voeren. Er is overigens wel een budget voor deskundigheidsbevordering.
- De activeringsmedewerkers hebben geen band met de wijk. Hierdoor kunnen zij informatie uit de huisbezoeken moeilijk interpreteren. Juist de wijk kan een goede invalshoek voor gesprekken zijn om goede informatie

los te krijgen.

- De hardnekkige problematiek rond Marokkaanse jongeren vraagt veel aandacht. De maatregelen daarvoor zijn van veel zwaarder kaliber dan die in het kader van contactverbetering worden getroffen. Enerzijds heeft deze 'allochtone jongeren-problematiek' een negatief effect op andere projecten waarbij allochtonen een belangrijke rol spelen. De beeldvorming wordt erdoor beïnvloed en de resultaten worden zelfs deels teniet gedaan. Anderzijds vereist deze problematiek een intensieve aanpak die ten dele ook wijkgericht is. Qua geld en capaciteit gaat dit mede ten koste van leefbaarheidsprojecten die gericht zijn op relatieverbetering in de wijken.

I Dordrecht: De Noordflank/Matena's Pad

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam gemeente: Dordrecht
- Naam wijk: Noordflank/Matena's Pad
- Aantal inwoners gemeente: 116.031
- Aantal inwoners wijk: 4.829 (Noordflank); 950 (Matena's Pad)
- % allochtone inwoners gemeente: 10,7%
- % allochtone inwoners wijk: 27,6%
- Grootste groepen allochtone bewoners wijk: Turken 13%, Surinamers/Antillianen 6%, overig 5% en Marokkanen 4%
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente: 8,7.%; in de wijk 7,9%
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 3 CD-zetels
- Korte typering wijk: Het wijkbeheergebied Noordflank bestaat uit een samenvoeging van vier buurten: Bleijenhoek (met name in deze buurt relatief veel CD-stemmers), Lijnbaan, Merwestein Noord en Matena's Pad e.o..

Matena's Pad is een kleine buurt in de Noordflank (met circa 1.000 inwoners) en is multicultureel samengesteld, waarbij er een relatief grote groep Turkse bewoners is. In de 60-er en 70-er jaren was het een van de eerste wijken waar gastarbeiders zich vestigden. Onder deze allochtone bewoners is er sprake van veel familierelaties. De wijk is tijdens de stadsvernieuwing voor een belangrijk gesloopt waarna nieuwe, relatief goedkope huurwoningen zijn neergezet. Deze woningen hebben een grote aantrekkingskracht op financieel weinig draagkrachtige huishoudens, waaronder veel allochtonen.

In de buurt staat buurtcentrum de Schalk dat vaak door Turkse bewoners en organisaties is gebruikt en daardoor in het verleden in de buurt de naam van 'Turkencentrum' heeft gekregen.

2 Aanleiding tot aanpak

Het CD-stemgedrag in wijken in Dordrecht bij de verkiezingen van 1994 heeft geen directe aanleiding gevormd voor een specifieke aanpak in wijken. De gemeente is reeds in 1991-1992 gestart met buurtbeheer en wil deze aanpak voortzetten. Het CD-stemgedrag wordt beschouwd als een 'onvrede-score' binnen verschillende wijken, terwijl er geen 'feitelijke harde reacties' zijn geweest in de vorm van incidenten, en dergelijke. Volgens de betreffende gemeentebestuurder is in Dordrecht overigens sprake van een relatief 'nette CD', die gebruik maakt van onvrede-gevoelens met name op het terrein van veiligheid.

Uit het CD-stemgedrag heeft men wel de conclusie getrokken dat de 'overdracht' van het gemeentelijk beleid naar de burger verbetering behoeft ('niet iedereen ziet blijkbaar even goed wat de gemeente wil en doet'). Men heeft in dit kader ook een onderzoek en advies laten uitbrengen naar de 'positionering van het gemeentelijk beleid'.

Anti-racisme en discriminatie zijn vanuit de gemeente wel belangrijke items geworden, aangezien bijvoorbeeld het aantal klachten bij de betreffende raad in enkele jaren is verdrievoudigd. Spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen zijn echter niet expliciet aan de oppervlakte gekomen, al hoewel er wel problemen zijn met overlast door met name Antilliaanse jongeren.

3 Rol van de lokale overheid

Om de 'zichtbaarheid' van de gemeente te vergroten heeft men, mede naar aanleiding van de verkiezingen van 1994, onder meer besloten om de bestuurders 'meer de straat op te sturen'; er worden door wethouders en enkele raadsleden vijf keer per jaar werkbezoeken gebracht aan wijken. De gemeente Dordrecht is begin 90-er jaren gestart met wijk- en buurtbeheer in enkele achterstandswijken. Deze aanpak is sinds 1995 in bijna de gehele gemeente ingevoerd, in verschillende intensiteit en vormen. Daarbij gaat men uit van een 'decentrale' invulling waarbij de wijk zorg draagt voor de invulling van het programma. Er is een coördinator wijkbeheer, die samen met de afdeling Welzijn van de gemeente voor een gezamenlijk programma per wijk zorgdraagt. Bij het wijkbeheer zijn daarnaast verschillende gemeentelijke diensten betrokken, evenals de politie. Het minderhedenbeleid van de gemeente is nu vertaald in een 'integratiebeleid' waarin deze een meer algemeen kader krijgt; van specifiek naar algemeen beleid. Ten aanzien van de allochtone organisaties zal meer naar concrete project-activiteiten worden gekeken en niet meer worden uitgegaan van vaste subsidiestromen. Dit betekent ook dat het 'minderhedenbeleid' meer op autochtonen (autochtone organisaties) zal worden gericht'.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

In Noordflank is men enkele jaren geleden met wijkbeheer gestart waarbij een groot aantal instellingen is betrokken. Vanuit het opgerichte buurtcomité in Matena's Pad stelt men zich onder meer tot doel de interculturele contacten in de buurt te verbeteren. In februari 1996 is men gestart met de voorbereidingen van een project 'De buurt is van ons allemaal' dat uiteindelijk in de vorm van een 'groeimodel' over twee jaar wordt verspreid. Men streeft naar meerdere, langduriger projecten.

Het project is gestart met een buurtfeest in september 1996, dat een 'werwend karakter' diende te hebben. Naast het multiculturele feest zijn meteen ook plannen gemaakt voor een kinderschrijfproject, een kinderkunstproject, een buurtpraatavond, een Turkije en Marokko Week en een project gericht op het verbeteren van speelplaatsen. Deze activiteiten zijn verspreid gepland over de periode 1996-medio 1998.

5 Organisatie

De organisatie van deze buurtactiviteiten ligt bij een werkgroep waarin onder meer de buurtvereniging de Schakel, buitenschoolse opvang buitenlandse kinderen, de wijkpolitie, het RCB/Dordrecht, een Turkse vereniging en allochtone buurtbewoners vertegenwoordigd zijn. Het sociaal-cultureel werk en opbouwwerk van de Stichting Welzijn Dordrecht (SWD) neemt het voortouw in de organisatie. Daarnaast zijn nog enkele organisaties betrokken bij deelactiviteiten zoals een Turkse stichting, wijkbeheer Noordflank, woningcorporatie en een buurtserviceteam. De werkgroep vergadert eenmaal per maand en heeft een redelijk vaste samenstelling waarin autochtonen en allochtone bewoners.

6 Bereik en effecten

Het buurtfeest in september 1996 wordt als zeer geslaagd beschouwd. Er zijn circa 120 bezoekers s'middags geweest en circa 200 bezoekers bij het avondprogramma. Bovendien is er veel publiciteit aan het project gegeven. Volgens betrokkenen is er ook een 'na-ijleffect' in die zin dat het feest ook

een uitstraling heeft naar andere activiteiten ('feesten slagen altijd'). Het kinderschrijfproject voor kinderen van 8-12 jaar leverde een respons van 28 verhalen op die in een boekje verzameld en gepubliceerd zullen worden.

Daarnaast is een literaire avond door een Marokkaanse bewoner vanuit een dichterscollectief georganiseerd, die wat bezoekersaantallen tegenviel (20 bezoekers en vijf deelnemers), 'maar wel een leuke avond' opleverde. Er zijn bovendien twee buurtpraatavonden georganiseerd, die 'zeer levendig' van karakter waren maar relatief weinig bezoekers hebben getrokken (er is onder meer een videofilm van het RCB/Dordrecht vertoond over migratie door de eeuwen heen, getiteld: 'De tijd lost alles op').

De werkgroep is tevreden over de georganiseerde activiteiten, met name vanwege de betrokkenheid van wijkbewoners (circa 15 bewoners als vaste vrijwilligers) en de (verwachte) uitstraling naar reguliere voorzieningen die op het ogenblik weinig doen voor een 'multicultureel publiek'. Ook het buurtcentrum, dat als een 'Turkencentrum' werd beschouwd, is nu meer voor alle bevolkingsgroepen bereikbaar gemaakt, waardoor aanzetten tot onderlinge contacten zijn gedaan.

7 Succes- en faalfactoren

- Het project is tot nu toe redelijk succesvol vanwege:
 - de sterke betrokkenheid van een actieve club autochtone en allochtone vrijwilligers;
 - de duidelijke ondersteuning onder meer door organisaties als sociaal-cultureel werk, opbouwwerk en politie;
 - de diversiteit in het aanbod van activiteiten; het project blijft niet beperkt tot één dag in de vorm van een multicultureel feest, maar wordt gevolgd door andere deelprojecten die van te voren gepland en onderling besproken zijn.
- Een knelpunt ziet men in de wijk in de 'gebrekkige' financiële ondersteuning van het project door de gemeente, die wel het project inhoudelijk ondersteunt maar weinig extra middelen verschaft. Anderzijds past dit project wel in een 'gemeente-brede' aanpak vanuit het wijkbeheer waarbij dit project één onderdeel vormt en ook andere maatregelen voor de wijk worden genomen.

J Haarlem: Edward Jennerstraat e.o.

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam buurt: Edward Jennerstraat e.o.
- Aantal inwoners gemeente: 148.898
- Aantal inwoners buurt: 780
- % inwoners met niet-Nederlandse nationaliteit in gemeente: 4,7
- % allochtone inwoners in buurt, onderverdeeld naar grootste etnische groepen: 38%; Turks: 20%, Marokkaans: 13%
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en buurt: 7,0 resp. 8,4
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 2 CD-zetels
- Korte typering wijk: Het woningbestand in dit deel van het na-oorlogse Schalkwijk bestaat grotendeels uit portiekflats en verder uit laagbouw eengezins- en seniorwoningen. De huurprijzen zijn laag, waardoor de bevolkingssamenstelling eenzijdig bestaat uit mensen met een laag inkomen. De autochtone bewoners wonen er al lang. In de buurt is in zekere zin sprake van een tweedeling. Autochtonen wonen in de eengezins- en seniorwoningen, en zijn inmiddels al weer jaren gepensioneerd. Allochtone gezinnen met veel kinderen wonen in de portiekflats. De veldjes tussen de woningen waren bedoeld als gazons maar zijn geworden tot trapveldjes die omwonenden overlast bezorgen. Autochtone ouderen ergeren zich aan allochtone kinderen. Tussen deze bevolkingsgroepen is geen contact.

2 Aanleiding tot aanpak

In de buurt worden folders van de CD verspreid. Allochtone kinderen spelen in de buurt, en zijn in de ogen van oudere, autochtone bewoners een bron van ergernis. Hoewel de woningen zijn opgeknapt, mist de buurt een prettige uitstraling. Dit uit zich in vervuiling op straat, weinig speelvoorzieningen, onveiligheid en vandalisme. Bewoners klagen hier ook over. Er doen zich ontwikkelingen voor die in de richting gaan van segregatie: het aandeel allochtonen in de buurt stijgt. Klachten hebben betrekking op geluidsoverlast, vervuiling en discriminatie. De sfeer in de wijk is niet prettig. Vooral in de portiekflats is de mutatiegraad hoog. Bewoners hebben een passieve houding aangenomen: 'dat moet de gemeente doen, en dat het welzijns-werk'.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

Aangezien geen enkele instantie de klachten in onderlinge samenhang kon aanpakken, heeft de gemeente vanuit het welzijnsbeleid en samen met de Stichting Welzijnswerk Schalkwijk (SWS) een vierjarig pilotproject Buurtintegratie opgezet. Doel is om het leefklimaat in sociaal en fysiek opzicht terplekke te verbeteren. Daarnaast moet het project uitwijzen of een dergelijke aanpak ook in andere delen van de stad kan worden ingevoerd. Hiervoor zal een model worden opgesteld. E.e.a. is ondergebracht bij het sociale vernieuwingsbeleid, en meer in het bijzonder bij 'Allemaal Haarlemmers', waarvoor ideeën rondom integratie zijn verzameld.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Het buurtintegratie-project is een integraal project waarvan de onderdelen (maatregelen) samen het leefklimaat moeten verbeteren. Gekozen is voor de groep kinderen als doelgroep van de aanpak omdat zij gemakkelijk te benaderen zijn. Bovendien kunnen via kinderen hun ouders en andere buurtbewoners bij de aanpak worden betrokken. Het project heeft de volgende onderdelen:

- bewonerswerkgroep: een werkgroep van buurtbewoners zoekt naar oplossingen voor leefbaarheidsproblemen in de buurt.
- kinderwerkgroep: bij het maken van plannen voor de buurt krijgen kinderen een rol als experts op het terrein van spelen in de buurt.
- bieden van sport- en spelactiviteiten: kinderen krijgen hierdoor houvast en structuur. Speelgoed wordt uitgeleend als kinderen zich goed hebben gedragen.
- opvoedingsondersteuning: vroegtijdig schoolverlaten, werkloosheid en criminaliteit komen relatief vaker voor bij Marokkaanse jongeren. Het ondersteunen bij opvoeding is gericht op voorlichting over opvoeding en het bestrijden van achterstand. Er wordt een cursus gehouden over het terugdringen van sociaal onaanvaardbaar gedrag van kinderen op de basisschool. Er wordt een inloophuis in een deel van een woonhuis voor huiswerkbegeleiding en vrijetijdsbesteding ingericht.

5 Organisatie

De uitvoerende coördinatie van het project ligt in handen van de SWS. Op beleidsmatig niveau voert de gemeente Haarlem, de afdeling Samenlevingsopbouw en Ouderenbeleid van de sector Welzijn, Sociale Zaken en Gezondheid, de regie. Er is een begeleidingscommissie die de voortgang bewaakt. De wijkraad Boerhaavewijk is vertegenwoordigd in de bewonerswerkgroep. Het opbouwwerk van de SWS ondersteunt deze groep. Een lid van het wijkteam van de politie is ook steeds aanwezig. De politie surveilleert tegenwoordig te voet in de buurt, zodat zij een beter contact krijgt met bewoners.

Het jongerenwerk van de SWS organiseert een ambulant sportproject. Een jongerenwerkster begeleidt de kinderwerkgroep die eens per veertien dagen bijeenkomt.

Vanuit het migrantenopbouwwerk zijn er contacten met allochtone ouders. Soms is hiervoor interventie door het Islamitisch Centrum Haarlem noodzakelijk. Het bereiken van Marokkanen is lastig omdat deze meerdere islamitische organisaties hebben opgericht die elkaar 'beconcurreren'. Zelfs met elkaar treden zij nauwelijks in gesprek. Voor Turken geldt dat minder. SWS draagt zorg voor verslag en evaluaties.

De SWS voert ook een Opstapproject uit, waaraan wordt deelgenomen door Turkse en Marokkaanse bewoners. Hier ligt een relatie met het opvoedingsondersteuningsproject. Ook de basisscholen in de buurt worden hierbij betrokken omdat de cursus sociale vaardigheden op school en onder schooltijd wordt gehouden. Hierbij wordt ook samengewerkt met het in Schalkwijk functionerende Wijknetwerk Onderwijs, Zorg en Welzijn.

De woningcorporatie heeft een toezichthouder aangesteld die zorg draagt voor het schoonhouden van de portieken, bemiddeling bij kleine burenp Problemen en het begeleiden van nieuwe bewoners.

De sport- en speluitleen wordt beheerd door vrijwilligers a la het Duimdropproject in Rotterdam. Vrijwilligers worden in het hele project intensief geworven, getraind en begeleid.

Het inloophuis is per januari 1997 gevestigd in het benedenhuis van de woning van een alleenwonende vrouw.

6 Bereik en effecten

Van de bewonerswerkgroep hebben een Tunesische en Nederlandse vrouw het initiatief genomen om op huisbezoek te gaan bij allochtone vrouwen. Daarnaast organiseert deze groep samen met veel actieve bewoners jaarlijks een (multicultureel) buurtfeest. Tegenwoordig doet een in onbruik geraakt gymlokaal dienst als 'overdekt plein', waar tevens de uitleen van spelmateriaal is gevestigd. Er kwamen 181 bewoners op het buurtfeest af. De bewonersgroep telt 13 leden (waaronder één Tunesische) en is het eerste jaar eenmaal per maand bijeen geweest. Het blijkt lastig om hiervoor meer allochtonen te werven. Allochtone buurtbewoners werken liever praktisch aan concrete zaken dan dat zij om de vergadertafel zitten. Zo geven Turkse vrouwen elkaar fietsles, en helpen zij ook mee aan rommelmarkten en het buurtfeest.

De meeste aandacht is uitgegaan naar de herinrichting van de openbare ruimte en het bevorderen van speelmogelijkheden. De voorstellen zijn door de gemeente uitgevoerd. De kinderwerkgroep bestond uit maar liefst 25 leden, waarvan velen van Turkse en Marokkaanse komaf.

De sport- en speluitleen bereikt niet alleen veel kinderen (als de uitleen open is, maken er tussen de 20 en 35 kinderen gebruik van; in de zomer van 1996 waren ruim 50 er lid van, begin 1997 is 85% van de doelgroep lid), maar ook hun ouders. Hierdoor komen er weer gesprekken op gang in de wijk, met instanties en tussen bewoners. Vijf vrijwilligers houden de uitleen draaiende. Ook de oudere buurtbewoners zijn er tevreden over omdat zij kinderen nu ook 'goede dingen' (opruimen, schoonmaken, boodschappen) zien doen. De overlast is zichtbaar en hoorbaar afgenomen. Met de opening van de uitleen hebben de kinderen een vaste plek in de buurt gekregen. Het overleg met hen is daarmee spontaner.

Het opstapproject bereikt een vrij groot aantal Turkse gezinnen.

Voor de cursus sociale vaardigheden is op basis van een experiment op een school buiten het gebied een boekje samengesteld. De trainingen zijn tijdens het schooljaar 96/97 in uitvoering.

Er hebben ruim tien vrijwilligers meegedaan aan de training voor vrijwilligers. Onderdelen waren oriëntatie op het project, omgang met kinderen, en rol van speelgoed.

De CD-aanhang is net zoals dat landelijk geldt weer geslonken volgens een recente peiling. Bij de politie komen minder klachten binnen.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Jonge kinderen als invalshoek van het project blijkt een schot in de roos. Ouders gaan zich weer meer met hun kinderen bemoeien, en worden bovendien als vanzelf het project ingetrokken.
- Het gaat om een samenhangende aanpak omdat alle instellingen het samen moeten doen. Je moet op meerdere fronten inzetten, aangezien de buurtproblematiek niet beperkt blijft tot één deelgebied.
- Een absolute voorwaarde is dat de fysieke leefbaarheid in orde is. Die moet derhalve eerst aangepakt zijn.
- Een andere voorwaarde is dat er een budget moet zijn waarmee zaken snel geregeld kunnen worden. Er moeten zichtbare resultaten worden geboekt, liefst snel na de start van het project.
- Voorkomen moet worden dat de straat of buurt gestigmatiseerd wordt. De invalshoek moet zijn de school, een groep kinderen of een buurthuis en niet een straat.

- Het project moet niet dichtgespijkerd worden; er moet ruimte zijn voor nieuwe ideeën en voor het inspelen op nieuwe situaties.
- Het uitgeven van een meertalige nieuwsbrief waarmee men laat zien wat er concreet is gebeurd, helpt mee aan de bekendheid van het project en aan het op de hoogte blijven van de betrokkenen.
- Inspelen op het particulier initiatief (winkeliers, ondernemers, verenigingen) geeft kansen om het project verder uit te bouwen. In Haarlem bleek dat ondernemers bereid zijn om giften (in natura) te doen.
- Een deel van de problematiek vloeit voort uit misstanden bij een klein aantal zeer problematische gezinnen, waar thuis veel mis is. Daar is intensieve begeleiding voor nodig, die je niet uit de weg moet gaan.
- De cursus sociale vaardigheden op scholen heeft veel succes. Ouders worden erbij betrokken, en docenten in de wijk willen de cursus zelf geven. Ouders krijgen hierdoor ook meer contact met de school.
- Met de herinrichting van de grasvelden kan er niet meer op gevoetbald worden. Een deel is opgehoogd en er zijn speeltoestellen aangebracht. Er is nu ook een hangplek voor de 'middelbare schooljeugd'. Hierdoor is de overlast afgenomen.
- Een beperkende factor is dat autochtone ouderen veelal vastgeroeste (voor)oordelen hebben over alles wat allochtoon is. Zij willen daar niets mee te maken hebben.
- Een geruststellende externe factor is dat de meeste CD-stemmers zien dat er ook met CD-ers in de gemeenteraad weinig verandert aan grote problemen in de stad. Hierdoor wenden deze mensen zich ook weer van de partij af.

K Lelystad: Boswijk en Merenwijk

Gemeente Lelystad heeft te kennen gegeven niet aan het onderzoek te willen meewerken. Niet uit onwil, maar meer vanuit het idee dat zij meent dat de informatie uit Lelystad niet interessant genoeg is voor het onderzoek. De gemeente onderbouwt dat met de volgende twee argumenten:

- er is eind 1991 op initiatief van de woningbouwstichting De Opdracht een projectvoorstel geschreven voor 'een rekonstructie van tolerantie in de Bos en Merenwijk'. Aanleiding hiervoor was de problematiek die het samenleven van verschillende etnische groepen met zich meebrengt in genoemde wijken. Elementen daarvan zijn o.a.:
 - afbraak van de normale tolerante relatie tussen de allochtone en autochtone burgers;
 - groeiende onrust en angst bij de diverse groepen die in de buurt wonen;
 - afbraak van de sociale cohesie in de buurten;
 - een opkomende tendens van bewuste en onbewuste discriminatoire praktijken tussen de verschillende etnische groeperingen.

Het project bestond uit een onderzoek naar de belangrijkste onderwerpen die de doelgroepen relevant achten voor het tegengaan van het vergroten van de onderlinge tolerantie. Daarnaast zouden in een stuurgroep de verschillende groepen bij elkaar worden gebracht, zou een training worden gegeven en een soort blauwdruk worden ontwikkeld ten behoeve van andere buurten met soortgelijke problematiek. Het onderzoek is destijds afgerond, maar de rest van het project is nooit uitgevoerd. Hiervoor geeft de gemeente tal van redenen aan, waarvan de belangrijkste zijn:

- het onderzoek bleek geen handvatten te bieden om maatregelen te kunnen formuleren;
- de trekker van het project (vanuit woningbouwvereniging) kreeg een ander baan, en mede gezien het voorgaande punt is niet meer naar een opvolger gezocht;
- de 'problematiek'.
- De rol c.q. uitingen van extreem-rechts zijn uiterst beperkt in Lelystad. De gemeente wil er niets mee te maken hebben, er ook geen ruchtbaarheid aan geven en beschouwt de 'keuze' voor extreem-rechts het gevolg van proteststemmen bij met name oudere bewoners. In de Bos- en Merenwijk ligt het percentage extreem-rechtsstemmers volgens Wisker zelfs lager dan in sommige andere buurten (waar relatief veel ouderen wonen). De gemeente heeft geen enkele wijziging in haar (minderheden)beleid aangebracht na de gemeenteraadsverkiezingen.

L Purmerend: Purmer Noord

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam wijk: Purmer Noord
- Aantal inwoners gemeente: 65.633 (1-1-1996)
- Aantal inwoners wijk: 15.351 (1-1-1996)
- % allochtone inwoners gemeente: 9% (1-1-1996)
- % allochtone inwoners wijk, onderverdeeld naar grootste etnische groepen (1-1-1995): 20%; 44% daarvan is van Surinaamse afkomst, 11% Vietnamees en 10% Antilliaans
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en wijk: Purmerend 7,1%; Purmer Noord 10,2%
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: in 1990 1 zetel, in 1994 2 zetels, waarvan er één wordt bezet.
- Korte typering wijk: Purmer Noord is gebouwd in de jaren tachtig om de overloop uit Amsterdam op te vangen. Veel nieuwe bewoners waren uit Amsterdam weggetrokken vanwege krappe en slechte huisvesting, verloedering in de wijk en een veranderende bevolkingssamenstelling. In Purmer Noord kwamen door de betaalbare huren en de eengezinswoningen ook allochtone gezinnen terecht. Eerst waren dat Surinamers, Marokkanen en Turken, later ook Vietnamezen.

2 Aanleiding tot aanpak

Hoewel de relatie tussen allochtonen en autochtonen in de wijk niet als 'slecht' wordt getypeerd, doet zich niettemin een aantal problemen voor. De relatie tussen allochtone jongeren en autochtone ouderen is 'discutabel'. Daarnaast waren er vooral veel algemene klachten over slecht onderhoud van openbare voorzieningen en de openbare ruimte. Er kwamen veel klachten over overlast binnen bij de gemeente. Uit een enquête onder allochtonen bleek dat 5% last heeft van discriminatie.

De gemeente beschouwt de CD-stemmen grotendeels als uiting van algemene onvrede over werk, wonen en financiën. Daarnaast is men ontevreden over het functioneren van de grote politieke partijen in Amsterdam, waar men vandaan komt. Daar is men de buitenlanders ontvlucht die zij in Purmerend echter weer tegenkwam.

Er is een actieve groep CD-ers in Purmer Noord die opruiende brieven post, racistische posters plakt en propagandistische folders in de brievenbussen stopt. Brieven zijn bedreigend en veelal persoonlijk gericht. Enkele allochtonen zijn onder schriftelijke bedreiging gemaand het land te verlaten. Het wijkcentrum De Trekschuit stond tot een paar jaar geleden bekend als 'wit bolwerk' waar door de bezoekers nogal eens uiting werd gegeven aan ongenoegen over de aanwezigheid van allochtonen in de wijk. De gemeente gaf het wijkcentrum de opdracht 'grote schoonmaak' te houden en er een multicultureel centrum van te maken.

Tegen deze achtergrond heeft de gemeente in samenspraak met maatschappelijke organisaties gekozen voor een wijkgerichte aanpak voor integratie. De wijkcentra vervullen daarbinnen een functie als ontmoetingscentrum dat tevens mogelijkheden biedt voor recreatie, educatie en emancipatie. Het vervullen van vrijwilligerswerk heeft extra aandacht.

3 Rol van de lokale overheid

Integratie van minderheden verloopt langs twee beleidslijnen: die van het minderhedenbeleid en het welzijnsbeleid (vooral wijkbeheer). Sinds enige tijd is het minderhedenbeleid vertaald in facetbeleid, waardoor het in alle beleidssectoren een plaats heeft gekregen.

Ook wordt een anti-discriminatiebeleid gevoerd. De gemeente ondersteunt een regionaal anti-discriminatiebureau.

Een speerpunt van beleid is 'het doorbreken van het isolement van zelforganisaties door het treffen van maatregelen gericht op participatie in algemene voorzieningen'. Dit is als volgt uitgewerkt:

- zelforganisaties moeten voor hun activiteiten gebruik maken van wijkcentra;
- een beperkt aantal ruimten wordt beschikbaar gehouden voor zelforganisaties voor culturele activiteiten;
- subsidies voor zelforganisaties voor organisatie- en activiteitenkosten en een deel van huisvestingskosten worden gebundeld en slechts toegerekend voor activiteiten in wijkcentra die gericht zijn op ontwikkeling, emancipatie en participatie;
- het Welzijnsjaarprogramma verplicht wijkcentra tot het bieden van ruimte voor activiteiten van zelforganisaties.

Verder is er binnen de gemeente een bureau Nieuwkomers actief. Kerntaken van het bureau zijn het bieden van eerste opvang en inburgering, het aanbieden van taalonderwijs, het hanteren van een cliëntvolgsysteem en overdracht en bewaking van vervolgtrajecten. Met het project Nieuwe Buren worden participatie en integratie van nieuwkomers bevorderd via optimale samenwerking tussen lokale organisaties.

Tot slot vervult de gemeente een coördinerende rol bij het volgen van resultaten via monitoring en onderzoek.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Wijkcentra hebben de opdracht gekregen integratie te bevorderen door zich meer open te stellen voor verschillende bevolkingsgroepen. Wijkcentra zijn belangrijke integratiekanalen omdat ze door 1/3 van de bevolking worden bezocht (kinderopvang, peuterspeelzalen, jongerenwerk, ouderen, sociaal-cultureel werk). De wijkcentra worden gesubsidieerd voor de activiteiten die ze uitvoeren. Deze moeten gericht zijn op participatie. De gemeente bepaalt de randvoorwaarden.

Het is gebleken dat allochtonen weinig hebben te zoeken bij zelforganisaties. Men vindt er uitsluitend 'de eigen cultuur van het land van herkomst'. Cijfermatig bezoekt men vaker algemene voorzieningen zoals sportclubs, jongerencentra en algemene culturele organisaties. De Hindoestaanse zelforganisatie in Purmer Noord (Himmat) sluit zich al in toenemende mate aan bij het wijkcentrum. Activiteiten worden opgenomen in het algemene programma.

Het wijkcentrum organiseert jaarlijks een interculturele dag, waarmee men ook bewoners naar het centrum wil lokken.

Op zondag vindt in het wijkcentrum de Hindoestaanse eredienst plaats. Dat is uniek omdat het centrum niet politiek of kerkelijk gebonden is.

Het wijkcentrum ontwikkelt een anti-discriminatiecode, inclusief sancties. De code is ontwikkeld aan de hand van gesprekken met medewerkers. Juist dit proces was zeer interessant en verhelderend.

Men werft allochtone vrijwilligers; inmiddels zijn er twee surinaamse barvrijwilligers.

Het wijkcentrum geeft aan dat de aanwezigheid van hangplekken zeer belangrijk is voor de contacten tussen allochtone en autochtone jongeren. Dat zijn de meest laagdrempelige integratiekaders.

Bureau Nieuwkomers houdt zich naast de reguliere inburgering bezig met integratie in de dagelijkse omgeving. Kennismaking van deze nieuwkomers met de Nederlandse taal en cultuur (en met de burenen) staat in het eerste jaar voorop. Het bureau werkt veel met vrijwilligers, waaronder een behoorlijk aantal allochtonen.

De Raad van de Kerken levert een bijdrage aan de noodopvang van asielzoekers en werkt samen met verschillende christengroepen (Turken, veel Surinaamse groeperingen). De Raad heeft ook overleg gehad met moslims, maar dat liep op niets uit.

Belangrijk voor het welzijnswerk is het opleiden en trainen van vrijwilligers. Daar moet de juiste houding ten opzichte van intercultureel werken aan bod komen. Met de bezoekers (ook zij die discrimineren) moet je in gesprek blijven, anders ben je ze kwijt.

5 Organisatie

Door het instellen van wijkwethouders verwacht men dat de betrokkenheid van de politiek bij de wijken, en van de wijkbewoners met de politiek verbetert.

Via wijkbeheer zoeken de instellingen in de wijk en de gemeente samen met bewoners naar oplossingen om klachten te verhelpen. Hier worden ook jongeren voor uitgenodigd.

Het sociaal-cultureel werk stelt zich ten doel een evenredige deelname van allochtonen en autochtonen aan maatschappelijke en bestuurlijke activiteiten te bewerkstelligen. Zelforganisaties dienen binnen de wijkcentra samen te werken met algemene instellingen en projecten. De subsidievoorwaarden zijn daarop afgestemd. Op termijn moeten de programma's worden geïntegreerd. Het bestuur van de Hindoestaanse zelforganisatie Himmata is omgevormd tot een werkgroep van het wijkcentrum.

Stedelijk is er een migrantenraad. Dit is de coördinerende instantie voor zelforganisaties van migranten en tevens het aanspreekpunt voor deze instellingen van de gemeente.

6 Bereik en effecten

Door de korte looptijd van de projecten (De Trekschuit, wijkbeheer en Nieuwe Buren) is er nog weinig zicht op effecten.

Door wijkbeheer is volgens de gemeente het aantal klachten (aangaande onderhoud en verloedering) uit de wijk(en) afgenomen. De wijkpost in Purmer Noord doet het volgens de gemeente goed.

In het sociaal-cultureel werk (wijkcentra) werken langzamerhand meer allochtone vrijwilligers. En er zijn vaker contacten met zelforganisaties. Integratie verschilt per bevolkingsgroep. De hechte gemeenschap Vietnamese is moeilijk bereikbaar. Uit een recente peiling is overigens gebleken dat de CD niet meer in aanmerking komt voor een raadszetel.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Door facetbeleid houden meer beleidssectoren zich bezig met allochtonenproblematiek (opvang, werkloosheid, welzijn, gezondheid).
- Wijkcentra en zelforganisaties komen nader tot elkaar waardoor men elkaar kan versterken. Hierdoor wordt integratie gestimuleerd.

- Interculturalisatie moet niet te veel geproblematiseerd worden. Het gaat om participatie en als noodzakelijke voorwaarde het aanleren van de Nederlandse taal.
- Door het criminele gedrag van een CD-raadslid is de partij in een negatief daglicht komen te staan. De CD blijkt nauwelijks bestuurlijk draagvlak te hebben. Het ene CD-raadslid heeft nauwelijks iets te zeggen.

M Roosendaal en Nispen: Kalsdonk

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam gemeente: Roosendaal³
- Naam wijk: Kalsdonk (Noord)
- Aantal inwoners gemeente: 63.800
- Aantal inwoners wijk: 3.800
- % allochtone inwoners gemeente: 9%
- % allochtone inwoners wijk: 19%
- Grootste groepen allochtone bewoners wijk: Marokkanen (9%) en Turken (7%)
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente; CD: 9,1% (1994); nu Burgerpartij Nederland 1,4% (1996); wijk Kalsdonk: 13,8, 31% en 17% CD (buurten binnen Kalsdonk; 1994); 6,7%, 3,8% en 1% Burgerpartij (1996)
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 3 CD-zetels; waarvan er één al snel is uitgestapt (1994); CD heeft niet meer in 1996 als CD meegedaan; wel de Burgerpartij (geen raadszetels).
- Korte typering wijk: Kalsdonk is een buurt in Roosendaal-Noord en is één van de oudste buurten in de gemeente; het is na de Tweede Wereldoorlog rond een oude kern gebouwd. In het algemeen geldt Kalsdonk als een typische 'volksbuurt'. Kalsdonk kent in vergelijking met andere wijken in Roosendaal een oververtegenwoordiging van jongeren, ouderen, allochtonen en alleenstaanden. Een groot en nog steeds toenemend deel van de bevolking is afhankelijk van een uitkering. Problemen die hiermee samenhangen (financiële problemen, beperkte deelname aan het maatschappelijk leven, dreigend isolement) worden versterkt doordat een aantal voorzieningen in de buurt is verdwenen (spreekuur van het maatschappelijk werk, de infowinkel, de enige supermarkt). Het aantal allochtone buurtbewoners is de laatste jaren toegenomen. Tussen autochtone en allochtone buurtbewoners openbaart zich een toenemende onverdraagzaamheid die mede naar voren kwam in CD-stemgedrag van de gemeenteraadsverkiezingen van 1994. Mede als gevolg van demografische factoren veranderen bestaande voorzieningen in de buurt van karakter; zo ontwikkelt de rk-basisschool zich tot een zogenaamde 'zwarte' school. In Kalsdonk zijn een Turkse en Marokkaanse moskee gevestigd en beschikken de Turkse en Marokkaanse zelforganisaties over een eigen ontmoetingsruimte. Er is nauwelijks sprake van integratie: de beide ontmoetingscentra van Turken en Marokkanen worden vrijwel niet bezocht door bewoners uit andere (etnische) bevolkingsgroepen en in het buurtcentrum van Kalsdonk komen nauwelijks allochtone buurtbewoners. Er is sprake van een lage participatiegraad van zowel autochtone als allochtone buurtbewoners in wijkvoorzieningen en activiteiten.

2 Aanleiding tot aanpak

Volgens de gemeente en het welzijnswerk is in de wijk sprake van toenemende spanningen tussen autochtonen en allochtonen. Er is een algemeen 'gevoel van onbehagen' in de achterstandswijk, die zich vertaald heeft in

Noot 3 Er heeft een gemeentelijke herindeling plaatsgevonden van Roosendaal en Nispen, waarbij per 1 januari 1997 een nieuwe gemeente Roosendaal is ontstaan (samen met Wouw, Wouwse Plantage, Heerle, Moerstraten en Nispen).

wacht en heeft tot op zekere hoogte tot een schrikreactie geleid. In de wijk zijn rond 1994 hakenkruizen op muren geklad, ruiten bij buitenlandse gezinnen ingegoooid en conflicten in het buurthuis geweest tussen 'Nederlanders en buitenlanders'. Bij autochtone wijkbewoners werd nogal vaak de opvatting gehoord dat 'er teveel buitenlanders in de wijk zijn' en dat dit de eerste tekenen van 'verloedering' zouden zijn. De voorzieningen voor Turken en Marokkanen in de wijk roepen irritatie op bij autochtone wijkbewoners.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

Het gemeentebestuur verklaart het CD-stemgedrag voor een deel als een falen in de communicatie van de gemeente richting bewoners; men heeft signalen te laat opgepakt. In dit opzicht is er nu meer aandacht voor communicatie over het te voeren beleid van de gemeente, bijvoorbeeld bij de opening van een AZC. Men is tot de conclusie gekomen dat de reeds voorgestane aanpak vanuit het wijkbeheer verder uitgewerkt zou dienen te worden. Daarbij wilde men relatief snel resultaten boeken door veel aandacht te geven aan fysieke investeringen in de wijk.

De eerste resultaten van wijkbeheer waren positief, waarna er ook in Kalsdonk mee is gestart. Achteraf vindt de gemeente dat dit te laat was.

De afdelingen Stadsontwikkeling en Welzijn zijn nauw betrokken bij de opzet van het wijkbeheer, waarvoor een gemeentelijke coördinator is aangesteld. Het minderhedenbeleid zal binnen een algemeen welzijnsbeleid worden ondergebracht, waaronder ook wijkbeheer valt.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

In Kalsdonk zijn eerst wijkserviceteams opgericht voor het onderhoud van openbare voorzieningen. Fysiek beheer ziet men als het belangrijkste beheerinstrument; door het verbeteren van fysieke karakter van de wijk kan men vervolgens ook de bewoners meer betrokken maken bij het sociaal beheer in de wijk. Er is onder aanvoering van de stedelijk coördinator wijkbeheer een projectgroep wijkbeheer opgericht dat als een platform voor gemeente en wijk fungeert. Er zal op korte termijn ook een stuurgroep Wijkvernieuwing starten die in de komende 5 jaren plannen gaat ontwikkelen en uitvoeren voor een grootschalige, structurele verbetering van de wijk. Eerst start men met het ontwikkelen van een 'beheervisie', waarna in enkele jaren relatief veel geïnvesteerd zal worden in de woningvoorraad en openbare voorzieningen.

Een component die het afgelopen jaar binnen de projectgroep Wijkbeheer aandacht heeft gekregen omvat aanzetten tot een 'sociale aanpak', waaronder het bevorderen van een goede verstandhouding tussen autochtone en allochtone wijkbewoners. De projectgroep heeft het initiatief genomen om een culturele manifestatie 'door en voor de wijk' te organiseren. Deze 'multiculturele dag' is in april 1996 georganiseerd. De activiteiten op deze dag omvatten onder andere een rommel- en informatiemarkt, 'open huis-activiteiten' binnen verschillende wijkvoorzieningen, een foto-expositie en enkele recreatieve activiteiten.

5 Organisatie

Het multiculturele feest is georganiseerd door de welzijnsstichting in samenwerking met een daartoe opgerichte werkgroep met onder andere buurtbewoners. Er zijn contacten gelegd met Turkse en Marokkaanse zelforganisaties. De multiculturele dag had tot doel:

de buurtbewoners een aantrekkelijk cultureel programma aan te bieden,

waardoor zij kennis konden maken met elkaar en elkaars culturen;

- het bevorderen van contacten tussen verschillende bevolkingsgroepen in de wijk;
- het scheppen van mogelijkheden om wijkbewoners te laten participeren in de opzet en uitvoering van het project.

Naast deze 'feestactiviteit' heeft het Stedelijk Instituut Welzijn het volgende georganiseerd:

een wijksteunpunt, met een informatie- en adviescentrum. Deze Infowinkel wordt bemand door een team van zeven autochtone en allochtone wijkbewoners/vrijwilligers;

- specifieke activiteiten voor allochtone vrouwen, waaronder een moeder-peuterproject voor Marokkaanse moeders;
- een oriëntatie-cursus voor allochtone ouders;
- ondersteuning van de allochtone zelforganisaties;
- oprichting van een Meldpunt Wijkbeheer, waar bewoners terecht kunnen met vragen over het beheer van openbare voorzieningen. Hieruit is het wijkserviceteam voortgekomen.

6 Bereik en effecten

De multiculturele dag, 'die door enkele honderden personen is bezocht' heeft men geëvalueerd aan de hand van een daartoe opgestelde enquête onder organisaties. Uit deze enquête bleek dat het project globaal beschouwd positief is beoordeeld: het was druk bezocht, beantwoordde aan de doelstellingen, de benaderde organisaties waren tevreden over hun betrokkenheid bij organisatie en uitvoering en er was voldoende publiciteit geweest. Er waren ook minder positieve ervaringen: het Marokkaans ontmoetingscentrum had weinig bezoekers en is derhalve voortijdig gesloten, ook het buurtcentrum en de kerk waren niet goed bezocht, er waren enkele grote en kleinere knelpunten in organisatorisch opzicht (enkele activiteiten zijn niet doorgegaan, het ontbreken van een goed draaiboek, en dergelijke) en de Turkse welzijnsstichting had geen bijdrage geleverd aan de manifestatie. Het feest werd echter algemeen toch als waardevol beschouwd en voor herhaling vatbaar (maar dan in een beperktere opzet).

Het project 'multiculturele dag' wordt globaal beschouwd als een succes gezien vanwege:

- de hoge opkomst van organisaties en bewoners;
- de samenwerking tussen autochtone en allochtone organisaties en bewoners in de wijk in de vorm van de organiserende projectgroep.

Er is draagvlak ontstaan voor dergelijke activiteiten. Voor een deel is dit ook te herkennen in de samenstelling van het team van autochtone en allochtone vrijwilligers die zich hebben opgegeven voor het werken binnen de zojuist opgerichte Infowinkel als een meer structurele voorziening.

7 Succes- en faalfactoren

Op het terrein van leefbaarheid en integratie binnen de wijk zijn er echter nog verschillende knelpunten, namelijk:

- De late reactie van de gemeente op signalen in de wijk in de vorm van een wijkgerichte aanpak heeft geleid tot een gebrek aan voorzieningen in de wijk en tot spanningen tussen bevolkingsgroepen. De wijkbewoners staan hierdoor nogal sceptisch tegenover initiatieven van gemeente en overige instanties.
- De wijk wordt omschreven als een 'Nederlandse volksbuurt', waarbij de 'echte Kalsdonker' weinig verwantschap heeft met allochtone medebe-

woners. De incidenten die in voorgaande jaren zijn voorgevallen zijn niet een-twee-drie weg te wissen.

- Het buurthuis heeft nauwelijks een bereik onder allochtone wijkbewoners. Het was en is een Nederlands 'bolwerk' waar allochtonen niet 'thuishoorden'. Deze 'drempel' wordt verlaagd zodat participatie van allochtonen aan activiteiten in het buurthuis mogelijk moet worden (onder meer via de Infowinkel);
- Er is nog een duidelijke scheiding tussen bevolkingsgroepen mede vanwege de aanwezigheid van het ('Nederlandse') buurthuis en van twee ontmoetingscentra voor Turken en Marokkanen; uitwisseling van contacten en samenwerking met allochtone organisaties (met name met de Turkse organisatie) zijn nog beperkt;
- Een incidentele aanpak als een multicultureel feest kan derhalve slechts als een eerste aanzet worden beschouwd om de verstandhouding tussen autochtonen en allochtonen te verbeteren.
- Extreem-rechts had in 1994 in de gemeente relatief veel aanhang. Dit is met gemeentelijke verkiezingen van 1996 drastisch afgenomen van 9,1% naar 1,4% (Burgerpartij). Eén verklaring hiervoor is gelegen in het gegeven dat de betreffende CD-raadsleden nauwelijks politieke activiteit of inbreng in de gemeenteraad hebben getoond. Ook de grote aanhang die de CD in 1994 in de wijk Kalsdonk had (in één stembureau in de wijk zelfs 31%) is sterk geslonken (6,7% voor de Burgerpartij).

N Rotterdam: Delfshaven

1 Gegevens over deelgemeente en wijk

- Naam gemeente en deelgemeente: Rotterdam, Delfshaven
- Naam wijk: hele deelgemeente
- Aantal inwoners deelgemeente: 75.000
- % allochtone inwoners deelgemeente: 62,4%
- % allochtone inwoners deelgemeente, onderverdeeld naar grootste etnische groepen: Surinaams: 13,3%, Turks: 11%, Kaapverdiaans: 7,4% en Marokkaans: 7,2%
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in deelgemeente (gemeenteraadsverkiezingen 1994): 12,5%
- Aantal zetels extreem-rechts in deelgemeente: 3
- Korte typering wijk: het gaat om een zeer bekend beeld van een oude 19e eeuwse stadswijk, waarvan de kenmerken al veelvuldig beschreven zijn.

2 Aanleiding tot aanpak

De deelgemeente heeft een hoge werkloosheid. Opvallend is dat er een grote opvoedingsproblematiek is, terwijl er ook grote onderwijsachterstanden zijn. De problematiek leidt tot spanningen, die in een aantal gevallen worden teruggevoerd op de relatie autochtoon - allochtoon, terwijl de indruk is dat dit een afgeleid probleem is of als bliksemafleider wordt gebruikt.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

De deelgemeente voert een sterk stimulerend beleid. Er zijn geen aparte projecten om intercultureel samenleven te bevorderen, maar het gaat om algemeen beleid. Het initiatief tot integreren wordt bij de allochtonen zelf gelegd. Ze hebben de neiging (zeker de Turken, nu er een Turkse wethouder zit) om alle problemen bij de deelgemeente te leggen. De deelgemeente (i.c. de wethouder) laat weten dat de allochtonen zelf met oplossingen moeten komen. Een aardig voorbeeld is dat Turken wethouder Ünal bezoeken en hem vragen om een onderkomen voor hun Turkse vereniging. Hij zegt hen dan hun heil te zoeken in een clubhuis, dat nog ruimte over heeft. Als ze zelf het initiatief niet willen nemen, dan neemt de deelgemeente niet het initiatief over.

Een belangrijk uitgangspunt is dat in Delfshaven alleen Delfshavenaren wonen, er bestaan geen migranten. Dit uitgangspunt is (nog) geen gemeengoed geworden. Dat geldt zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau. Verder vindt er veel overleg plaats met allerlei migrantengroepen om uit te leggen wat er in de deelgemeente speelt. De begroting van de deelgemeente bedraagt f 40.000.000,-, waarvan de helft als subsidie naar welzijnsinstellingen gaat.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Het gaat om heel veel projecten, die alle tot doel hebben de leefbaarheid in de deelgemeente te verbeteren. Enkele belangrijke voorbeelden zijn:

- Het project Dialoog, waarbij personen uit verschillende culturen met elkaar bijeenkomsten hebben om elkaar beter en elkaars cultuur beter te

leren kennen. Dit wordt door een welzijnsinstelling geregeld, maar door de deelgemeente gesubsidieerd.

- Een ander voorbeeld is de actie SpeelGoed waarbij kinderen via een speelgoeduitleen speelgoed kunnen krijgen (tegen geringe vergoeding). Zo kunnen ze al spelend leren. Ouders worden er ook zo goed mogelijk bij betrokken
- Actie Duimdrop, ook speelgoeduitleen, maar dan voor oudere kinderen.
- Eye-eye-project - melding door bewoners van te vroeg buitengezette of kapotte vuilniszakken op straat - telefoonkosten worden vergoed

Het deelgemeentebestuur stimuleert en subsidieert verder a.s.-oudercursussen en oudercursussen. Alle kinderen tussen 2 en 4 jaar gaan naar de peuterspeelzaal. Zoals hieruit blijkt zijn veel maatregelen gericht op kinderen: opvoeding, opvang en speelgoed.

5 Organisatie

Het welzijnswerk is in zeer ruime mate voorhanden. Er is sprake van opbouwwerk, sociaal-cultureel werk, maatschappelijke dienstverlening, kinderopvang en sportverenigingen. Veel initiatieven worden aan de welzijnsinstellingen overgelaten. De deelgemeente speelt een voorwaarden-scheppende en stimulerende rol. De afstemming binnen het welzijnswerk vindt plaats via het opbouwwerk.

6 Bereik en effecten

Het beleid richt zich op de hele deelgemeente. In principe heeft iedere inwoner van Delfshaven met het beleid te maken. Het bereik is dus breed. Cijfers over het bereik zijn niet voorhanden.

Evenmin zijn cijfers voorhanden over het effect. Wel is zichtbaar dat kinderen naar multiculturele verenigingen gaan, dat autochtonen en allochtonen intensiever met elkaar optrekken.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Migranten moeten zélf het initiatief nemen; beleid moet niet worden opgelegd en moet zeker niet naar buiten gebracht worden als beleid om migranten te integreren in de nederlandse maatschappij.
- De overheid moet mensen stimuleren zelf initiatieven te nemen en niet hun taak overnemen. Kortom de overheid moet voorwaardenscheppend zijn.
- Het is van groot belang dat opbouwwerkers worden aangesteld, die uit de herkomstlanden afkomstig zijn en dus de oorspronkelijke cultuur, maar ook de nederlandse cultuur goed kennen
- Ieder initiatief moet in wezen positief worden beoordeeld, hoe klein het ook is. Klein beginnen is van belang en niet meteen te grote doelen stellen.

O Rotterdam: Feijenoord

1 Gegevens over (deel)gemeente en wijk

- Naam gemeente en deelgemeente: Rotterdam, Feijenoord
- Naam wijk: het gaat om een probleem dat in de gehele deelgemeente speelt, er is dus geen specifieke wijk uitgekozen;
- Aantal inwoners deelgemeente: 72.365
- % allochtone inwoners deelgemeente: 42,6%
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente (gemeenteraadsverkiezingen 1994): 19,2
- Aantal zetels extreem-rechts in deelgemeente: 5
- Korte typering wijk: de woonwijken van Feijenoord zijn ontstaan toen rond de eeuwwisseling een aantal havens werd gegraven. Van het begin af aan hebben hier 'gastarbeiders' gewoond eerst uit Zeeland, Brabant en de Zuid-Hollandse eilanden, later uit Turkije, Marokko enz. Feijenoord telt 852 ha en heeft 33.000 woningen. Er wonen 9000 inwoners per km² (gemiddeld in Nederland 350). Het woningbestand is tamelijk eenzijdig: de sociale sector overheerst en duurdere woningen zijn vrijwel afwezig op enkele 'gouden randen' na. In de jaren '70 en '80 heeft stadsvernieuwing een kwaliteitsimpuls aan deze deelgemeente gegeven. Overigens heeft dit ook tot gevolg gehad dat er veel verhuisbewegingen kwamen. Door de grote instroom van nieuwe bewoners zijn vaak de oude sociale verbanden verbroken en is veel van de oude samenhang en solidariteit verdwenen.

Openbare ruimte is schaars. Met de toename van het aantal inwoners en met name de groei van het aantal jongeren zal de druk op de buitenruimte alleen maar toenemen. In Feijenoord zijn 3 grote winkelconcentraties. Daarnaast is de markt op het Afrikaanderplein met soms 100.000 bezoekers per dag een belangrijke economische voorziening. De deelgemeente kent 20 accommodaties voor buurt- en clubhuiswerk en er zijn in de meeste wijken van Feijenoord centra voor kinderopvang en peuterspeelzalen. Over de wijken verspreid zijn er 9 buurt- en speeltuinverenigingen. In een aantal wijken zijn er accommodaties voor sociaal-cultureel werk voor ouderen.

2 Aanleiding tot aanpak

Vrijwel alle problemen zijn gebaseerd op angst, maar ook afgunst (mijn autochtone man is werkloos, maar mijn allochtone buurman heeft wel een baan). Er is sprake van een structurele stroom van incidenten, bijvoorbeeld het bekladden van murten met racistische leuzen. Uitspraken van autochtonen: 'allochtonen krijgen veel meer dan wij, witte bewoners ergeren zich aan de grote aantallen allochtonen in buurthuizen'. Tijdens een bijeenkomst met een deel van de bewoners van Feijenoord omtrent de vestiging van een asielzoekerscentrum, waren tientallen rechts-extremisten (met pit-bulls) aanwezig, die massaal de hitlergroet brachten en de bijeenkomst verstoorde. Tijdens een volgende bijeenkomst over hetzelfde onderwerp zorgden de andere bewoners ervoor dat de rechtsextremisten niet aan het woord konden komen door voortdurend het woord te nemen of de racisten te overschreeuwen. Overigens mag niet worden vergeten dat ook binnen de etnische minderheden spanningen voorkomen.

Grote problemen in de wijken zijn de hoge werkloosheid, de gebrekkige huisvesting, het gebrek aan buitenruimte, de golf van allochtone medebewoners en de onvrede over eigen maatschappelijke positie.

Het heeft, volgens de professionals, absoluut geen zin om het beleid alleen op extreem-rechts te richten. Het beleid dient op alle inwoners van Feijenoord te zijn gericht.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

De lokale overheid is voornamelijk voorwaardenscheppend bezig. Daarbij wordt grote aandacht geschonken aan het verbeteren van de werkgelegenheid, het verbeteren van de veiligheid, het richten van het beleid in de volkshuisvesting op boven-modaal en het creëren van gemengde wijken. Daarnaast is ook grote aandacht voor het buurt- en clubhuiswerk en voor de rol van bewonersorganisaties. Bij het laatste onderwerp wordt met name gedacht aan het geven van meer verantwoordelijkheid aan bewonersorganisaties. Binnen de deelgemeente is de betrokkenheid zowel bestuurlijk als ambtelijk is de betrokkenheid zeer groot, het is een uitdagende en hectische taak om Feijenoord te besturen en/of er als ambtenaar te werken. Het bevorderen van een multiculturele samenleving is hier geen apart beleid, maar is ingebed in vrijwel iedere vorm van beleid, die de deelgemeente voert.

Volgens de werkers in het veld is er vanuit de deelgemeente wel een goede wil aanwezig, maar is de politiek toch onvoldoende geïnformeerd en sluit de belevingswereld van ambtenaren toch niet echt aan op die van de bewoners. Het bevorderen van multicultureel samenleven is geen doel op zich, maar een afgeleide. Men richt het beleid op alle inwoners van Feijenoord, ongeacht hun achtergrond/huidkleur etc. Door het stimuleren resp. uitvoeren van projecten wordt het multicultureel samenleven (i.c. integratie) bevorderd.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Maatregelen en projecten lopen zeer uiteen: van basiseducatie (ongeveer 10% van de begroting wordt aan dit doel besteed) en open dagen moskee, tot voorlichten over elkaars cultuur en portiekgesprekken via de corporaties. Maar ook: vrijwilligersplatform waarin scouting (overwegend wit) en migrantenorganisaties bijeen komen, duimdrop-containers, interculturele ramadan-maaltijd, interculturele fietstocht, interculturele vrouwenfeesten, interculturele kinderfeesten en een interculturele theatergroep. Er wordt vraaggericht gewerkt en er wordt gereageerd op vragen uit de samenleving.

5 Organisatie

Een belangrijke rol is weggelegd voor de Stichting Welzijn Feijenoord. Daarnaast is nog een aantal andere welzijnsinstellingen werkzaam, waaronder de Stichting Jongerenwerk op Zuid. Uitgangspunt is dat wordt ingespeeld op de vraag, die vanuit bewoners(organisaties) komt. Daarbij zijn de randvoorwaarden, die de deelgemeente aangeeft, maatgevend. Deze randvoorwaarden worden uitgedrukt in beleid en geld. De grote beleidslijnen, die de deelgemeente hanteert, zijn genoemd. De samenwerking tussen de welzijnsinstellingen vindt plaats via convenantafspraken, waarbij geen specifiek trekkende organisatie is aangewezen.

6 Bereik en effecten

Aangegeven kan alleen worden, wie niet of moeilijk worden bereikt. Dat zijn meisjes en allochtone mannen boven 35 jaar ('willen niet meer leren, geloven niet in eigen kwaliteiten').

Er zijn geen cijfers beschikbaar, maar "(...) als de welzijnsinstellingen zouden worden opgeheven, zijn belangrijke bouwstenen onder de multiculturele samenleving weggevallen".

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Multicultureel samenleven kan niet worden opgedrongen, maar moet vanzelf groeien. Het creëren van een participatie-relatie is van groot belang.
- Mensen zelf besluiten laten nemen over hun eigen welzijn, dat betekent vraaggericht werken en niets opleggen.
- Binnen de professionele organisaties ervoor zorgen dat ook dat de verschillende nationaliteiten werkzaam zijn, zodat deze ook voor allochtonen herkenbaar zijn.

P Schiedam: Nieuwland

1 Gegevens over de gemeente en wijk

- Naam wijk: Nieuwland
- Aantal inwoners gemeente: 74.163 (1-1-1996)
- Aantal inwoners wijk: 15.234 (1-1-1996)
- % allochtone inwoners gemeente: 13,6% (1-1-1996)
- % allochtone inwoners wijk: 31,9% (1-1-1996); 20,2% heeft een Turkse nationaliteit, 4,1% een Marokkaanse en 7,6 heeft een andere nationaliteit.
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en wijk (gemeenteraadsverkiezingen 1994): Schiedam 11,3%; Nieuwland 13,9%.
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente; in 1990 1 zetel en in 1994 4 zetels, waarvan er momenteel drie worden bezet.
- Korte typering wijk: de wijk Nieuwland is een wijk die ontstaan is in de jaren vijftig. De woningvoorraad bestaat voornamelijk uit flatwoningen. Nieuwland is een stadsvernieuwingswijk. Veel flatwoningen worden bij renovatie vervangen door eengezinswoningen. De wijk is redelijk ruim opgezet en het voorzieningenniveau is goed. De bewoners hebben een relatief laag inkomen en er is veel werkloosheid.

2 Aanleiding tot aanpak

In 1990 schrok de gemeente Schiedam op door het feit dat extreem-rechts voor het eerst een zetel in de gemeenteraad wist te halen. Vier jaar later schrikt de gemeente weer, maar nu van de omvang, namelijk 4 zetels. De gemeente ziet dit signaal toch als een tijdelijk fenomeen en beschouwd de stemmen op extreem-rechts als proteststemmen. De eigen problemen worden afgewenteld op allochtonen, autochtonen hebben het gevoel dat voor allochtonen 'alles' gebeurt en voor hun 'niks'. Verder is er het gevoel vreemde te worden in de eigen wijk. Het vertrouwen in de politiek moet derhalve weer worden hersteld.

In de wijk Nieuwland zijn de uitingen van extreem-rechts beperkt. Er zijn geen uitgesproken extreem-rechtse opvattingen. De indruk is dat zich onder de extreem-rechtsstemmers relatief veel ouderen bevinden.

Verder is er weinig communicatie tussen autochtonen en allochtonen in de wijk. Dit bemoeilijkt veelal het woongedrag, bijvoorbeeld als er sprake is van geluidsoverlast van burens. De indruk is echter dat, waar zich spanningen voordoen tussen bewoners, het vaak persoonsgerelateerde spanningen betreft. Structurele spanningen tussen autochtonen en allochtonen doen zich niet voor.

3 Rol van de lokale overheid

In de gemeente Schiedam wordt niet gesproken van minderhedenbeleid, maar van algemeen achterstandsbeleid. Daar is, in tegenstelling tot specifiek minderhedenbeleid, een breed draagvlak voor binnen de gemeente. Het achterstandsbeleid houdt in dat er veel aandacht is voor werkgelegenheid, scholing en taalcursussen.

Verder heeft de gemeente afstand genomen van categoriaal welzijnswerk, waardoor een beperkte ondersteuning van migrantenorganisaties is ontstaan. Daarvoor in de plaats stelt de gemeente (meer) projectgelden beschikbaar voor welzijnsinstellingen ten behoeve van activiteiten gericht op

participatie. De gemeente heeft naar eigen zeggen een regierol in het geheel, maar vanuit de welzijnsorganisaties echter komen signalen dat de gemeente zich in die rol nogal terughoudend opstelt. Zij vinden ook dat allochtonen of immigranten veel vaker onderwerp op de politieke agenda zouden moeten zijn.

Het beleid van de gemeente is momenteel dat iedere nieuwkomer moet inburgeren, inclusief een taalcursus. Een probleem dat zich hierbij aandient is dat er een structurele wachtlijst bestaat voor de taalcursus. Volgens de gemeente zijn de rijksmiddelen ontoereikend om de wachtlijst in te lopen. Dit leidt vervolgens weer tot problemen bij de arbeidstoetreding, want 'uitgangspunt' in de gemeente is dat beheersing van de Nederlandse taal een basisvoorwaarde moet zijn voor het krijgen van een baan. Voor de komende tijd is binnen de gemeente een inhaalslag taalcursus dan ook één van de speerpunten van beleid. Andere relevante speerpunten zijn eerdergenoemd achterstandsbeleid, wonen en woonomgeving en werkgelegenheidsbeleid.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

De wijk Nieuwland wordt met een breed pakket aan maatregelen aangepakt. De gemeente is bezig met het opstellen van een beheerplan voor de wijk, woningen worden verbeterd, de wijkvoorzieningen zullen worden aangepakt evenals het onderwijs in de wijk en er staat een sociale wijkaanpak op stapel. In die sociale wijkaanpak is aandacht voor de sociale kaart en wordt uitgegaan van een gerichte aanpak, daar waar de problemen liggen.

Belangrijke projecten in de wijk zijn:

- Project 'De wijk is van ons allemaal'. Dit project is in 4 buurten van start gegaan. In 2 buurten was het project succesvol, in de 2 andere nauwelijks. De gemeente had hierin nauwelijks een rol. Succes is afhankelijk gebleken van degene die de deelprojecten trok: "succes is mensenwerk". Verder bleek het een responskwestie: in de ene buurt kwamen nu eenmaal meer bewoners opdrijven dan in de andere;
- Het Opstap-project. Het project is succesvol en heeft inmiddels naar schatting circa 30% van de doelgroep bereikt;
- Er is een gemeentebreed voorlichtingsprogramma voor Turkse ouders, opgezet volgens een methode zoals beschreven in de NIZW-handleiding Voorlichting Turkse ouders.

Als specifiek op integratie gerichte projecten kunnen worden aangemerkt:

- Het jaarlijks terugkerend spectrum- of multiculturele festival;
- Diverse jeugdactiviteiten, waarbij sport vaak een onderdeel vormt;
- Activiteiten rond een op stapel staande kindergemeenteraad/jeugdraad;
- De 'Mix', een tweemaandelijks verschijnend stedelijk bulletin, gericht op informatieuitwisseling, netwerkontwikkeling, kennisvergroting en opinievorming uitgaande van de voornaamste allochtone groepen in Schiedam.

Deze projecten zijn opgezet door Stichting Medelanders en worden deels door de gemeente gesubsidieerd in het kader van specifieke voorzieningen/drempelverlagende activiteiten voor allochtonen.

5 Organisatie

Stichting Medelanders heeft tot taak de participatie van allochtonen te bevorderen. Dit lukt aardig op de werkvloer, maar in (midden)kaderfuncties tref je zowel in Nieuwland als in Schiedam nauwelijks allochtonen aan.

De gemeente heeft zoals eerder aangegeven een (terughoudende) regierol,

maar indien zich er problemen voordoen op het vlak van integratie, dan treedt de gemeente nadrukkelijk naar voren en gaat het gesprek aan met in met betrokken (allochtone en autochtone) organisaties.

Er is een regulier overkoepelend overleg tussen de welzijnsinstellingen geweest, waarin ook de welzijnsafdeling van de gemeente een plaats had, maar dit overleg is stukgelopen vanwege ondermeer de geringe output. De samenwerking/communicatie met de gemeente is volgens Stichting Medelanders hierdoor gering (geworden).

Het maatschappelijk werk lijkt de enige organisatie die actief is voor allochtonen. In ieder geval ontwikkelt deze organisatie er structureel beleid op, wat van andere welzijnsorganisaties niet altijd gezegd kan worden. Die houden zich weer vaker bezig met (gesubsidieerd) projectmatig beleid. Opvallend is verder dat de welzijnsinstellingen nog nauwelijks allochtone medewerkers in dienst hebben. Mede hierdoor is er sprake van te weinig specifieke kennis met betrekking tot allochtone culturen en gebruiken. De welzijnsinstellingen blijken echter niet zo te zitten wachten op migranten. zij zien migranten nog te veel als een moeilijke doelgroep.

De gemeente zou hier wel wat tegen moeten ondernemen, bijvoorbeeld door (project)subsidies afhankelijk te stellen van de resultaten en inspanningen van de betrokken welzijnsinstellingen op het terrein van allochtonen. Voorts beschikt de gemeente jaarlijks over een geoormerkt budget voor minderhedenprojecten, maar er worden nauwelijks projecten ingediend zodat het potje niet opkomt. De welzijnsinstellingen zijn van mening dat dit komt door de starre voorwaarden waaraan de ingediende projecten moeten voldoen. De gemeente zou zich hierin derhalve soepeler moeten opstellen. De rol van zelforganisaties wordt met name voor de gemeente en de welzijnsinstellingen belangrijker nu ook de tweede generatie allochtonen daarin terecht komt. De communicatie verloopt beter en de 'werelden' liggen dichtert tegen elkaar aan. Probleem is wel dat deze 'nieuwe' allochtone zelforganisaties soms te weinig namens de (oude) doelgroep spreken.

6 Bereik en effecten

Het bereik van de doelgroep is niet groot. De beste 'bereik'ervaringen zijn opgedaan met een allochtoon opbouwwerker, maar het allochtoon middenkader beperkt zich in Schiedam/Nieuwland (nog) tot een paar mensen. Hier wringt zich enigszins de schoen. De welzijnsinstellingen nemen ten aanzien van (participatie)projecten van/voor allochtonen zelf weinig initiatief, maar ook vanuit de kant van de allochtonen bestaat er nog niet voldoende animo om in kaderfuncties te participeren. De gemeente zou hierin meer sturend kunnen/moeten optreden en zich ook wat soepeler moeten opstellen in haar voorwaarden waar het gaat om subsidiëring van projecten uit het budget minderhedenbeleid.

De situatie in Nieuwland is momenteel niet echt rooskleurig, ondanks dat er weinig spanningen en conflicten tussen allochtonen en autochtonen vallen te bespeuren. Feit is echter wel dat er te weinig wordt gecommuniceerd tussen beide groepen, dat er vanuit de welzijnsinstellingen weinig voor allochtonen wordt gedaan, dat de gemeente zich meer dan wenselijk op de achtergrond houdt alsmede dat er vanuit de allochtonen te weinig initiatieven komen. De bedoelingen voor de naaste toekomst zijn, in ieder geval van de kant van de gemeente, rooskleuriger. Het op stapel staande beheerplan, inclusief sociale aanpak, zal met een gerichte aanpak de vinger op de wonde moeten gaan leggen.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Allochtonenorganisaties zouden zelf meer (politieke) druk uit moeten oefenen, maar dit gebeurt nog te weinig. Met het toetreden van de tweede generatie allochtonen zijn de vooruitzichten gunstig.
- Het contact van welzijnsinstellingen met allochtonen is vaak vanuit een negatieve invalshoek, zoals bijvoorbeeld geen werk, criminaliteit en andere problemen. Getracht moet worden om positieve, reguliere contacten tot stand te brengen.
- De welzijnsinstellingen in Schiedam houden zich te weinig bezig met allochtonenproblematiek, ze ontberen allochtoon kader en beschikken mede daardoor niet of slecht over specifieke kennis met betrekking tot allochtone culturen en gebruiken.
- Er is nog een enorme taalkloof bij allochtonen die communiceren met autochtonen (bewoners, instellingen en overheid) moeilijk maakt. Het opzetten van taalcursussen is een stap in de goede richting.

Q Spijkenisse: Flatstrook Groenewoud

1 Gegevens over de gemeente en wijk

- Naam wijk: flatstrook Groenewoud.
- Aantal inwoners gemeente: 70.464 (1-1-1996).
- Aantal inwoners wijk: 1.273 (1-9-1996).
- % allochtone inwoners gemeente: onbekend
- % allochtone inwoners wijk: circa 50%, waarvan meer dan de helft van Antilliaanse en Arubaanse afkomst. In totaal 11 nationaliteiten
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en wijk (gemeenteraadsverkiezingen 1994): Spijkenisse 8%; flatstrook Groenewoud 7%.
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente; in 1990 geen zetels, in 1994 3 zetels, waarvan er één wordt bezet.
- Korte typering wijk: flatstrook Groenewoud dateert van begin jaren zestig en bestond uit 11 bouwblokken (4-hoog) met galerijwoningen. Er zijn geen voorzieningen. De wijk is momenteel grotendeels gerenoveerd als gevolg van ondermeer bouwtechnische (onder andere betonrot en geluidsoverlast) en sociale problemen, zoals vervuiling, vandalisme, weinig sociale controle, slechte communicatie tussen bewoners (en instanties), overlast van rondhangende jongeren en grote werkloosheid. Verder telt de wijk een hoge uitkeringsdichtheid, die overigens wel afneemt als gevolg van de renovatie. Aan de rand van de flatstrook en midden in de wijk Groenewoud ligt het wijkcentrum.

2 Aanleiding tot aanpak

De aandacht die momenteel uitgaat naar de flatstrook is voornamelijk ingegeven door het grootschalige renovatieproject. Naast fysieke ingrepen in woning en woonomgeving wordt tegelijkertijd ook het sociale klimaat aangepakt. Het accent ligt daarbij op scholing en werkgelegenheid.

Er is geen specifieke aanpak gericht op het verbeteren van de relatie tussen autochtonen en allochtonen. Dit heeft te maken met het feit dat er nauwelijks signalen (bekend) zijn die wijzen op intolerant gedrag, discriminatie of extreem-rechtse uitingen. Opvallend is dat het percentage bewoners dat op extreem-rechts heeft gestemd lager ligt dan het gemiddelde voor de hele gemeente.

De gemeente ziet de stemmen op extreem-rechts als proteststemmen. In de raad heeft de centrumpartij weinig in te brengen. Het geld van de twee niet bezette zetels wordt besteed aan een regionaal Anti-Discriminatieproject.

3 Rol van de lokale overheid

Tot op heden staat het minderhedenbeleid in Spijkenisse nog in de kinderschoenen. Er is 'ooit' een nota minderheden opgesteld, maar daar is weinig mee gedaan. Het stond niet hoog op de politie agenda en er speelden problemen met de personele bezetting. Pas onlangs is er vanuit de raadscommissie het verzoek gedaan tot een nota minderhedenbeleid. Deze nota verschijnt naar verwachting begin volgend jaar.

Voor de flatstrook heeft de gemeente een plan van aanpak voor de sociale problemen opgesteld. Algemene doelstelling van het plan is het "versterken van de sociale samenhang en betrokkenheid ter optimalisering van de woon/leefsituatie van de bewoners in de wijk Groenewoud". Binnen deze algemene doelstelling stelt de gemeente als subdoel dat omgegaan moet

worden met zaken als sociaal culturele activiteiten (hoofdzakelijk gericht op laagdrempelige ontmoetingsactiviteiten ter bevordering van de communicatie), wijkbeheer, stimuleren vrijwilligersactiviteiten en specifiek doelgroepgerichte activiteiten (voornamelijk jeugd).

In Spijkenisse is een aantal allochtone zelforganisaties actief. Zij hebben op diverse plaatsen binnen de gemeente een eigen onderkomen, leiden een onafhankelijk bestaan en worden door de gemeente gesubsidieerd. De gemeente vindt de zelforganisaties vrij gesloten en wil dan ook meer communicatie zien te bewerkstelligen.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Een belangrijke pijler in de aanpak is het omvormen van het wijkcentrum van een gesloten organisatie tot een organisatie die open staat voor alle bewoners van de wijk Groenewoud, dus ook de bewoners van de flatstrook. Tot voor kort werd het wijkcentrum nagenoeg alleen bezocht door (oudere) autochtone bewoners uit het 'niet-flatgedeelte' van Groenewoud. Met huidig en nieuw aan te trekken vrijwilligerskader wordt getracht het wijkcentrum een (ontmoetings)plaats te laten zijn voor iedereen. Tot nu toe is in het wijkcentrum gerealiseerd:

- open inloopdagen, met als doel het wijkcentrum toegankelijker maken voor nieuwe bezoekers;
- jongerenhonk voor jongeren in de leeftijd van 10 tot 17 jaar;
- een kinderclub voor jongere kinderen;
- een vrouwengroep, danslessen en een feestcomité.

Aan de activiteiten neemt inmiddels een redelijk gemêleerde groep bewoners deel. Het is echter nog niet gelukt het vrijwilligerskader aan te passen. Het huidige vrijwilligerskader staat daar (veelal om praktische redenen: geen aparte ruimte, geeft overlast voor andere activiteiten, etc) nog onvoldoende voor open, waardoor het voor nieuw allochtoon vrijwilligerskader moeilijk wordt om 'binnen te komen'.

Verder profiteert de wijk van:

- Het OPSTAP-project voor peuters van 3 tot 5 jaar;
- Een door het kruiswerk opgezet buurtnetwerk voor kinderen van 0 tot 12 jaar met als doel om vroegtijdig problemen bij kinderen op te sporen en te behandelen;
- Een (stedelijk) Antillianen-Arubanen project dat zich richt op drop-outs, leerplichtigen alsmede werklozen van 18 tot 30 jaar;
- Werkgelegenheidsprojecten die door een speciale eenheid (Werk in Uitvoering) binnen de sociale dienst worden opgezet. Gedurende bepaalde perioden wordt voor bewoners van de flatstrook een soort voorrangsbepaald gevoerd;
- Het project 'Disidido', wat vastberaden betekent. Dit project is voor Spijkenisse-Noord opgezet en tracht in drie jaar tijd zestig moeilijk plaatsbare jongeren (vooral allochtonen) in de leeftijd van 18 tot 25 jaar aan het werk te helpen. Het project is in 1995 gestopt vanwege financiële, organisatorische en inhoudelijke problemen, maar naar een vervolg wordt gezocht.

5 Organisatie

Het sociaal cultureel werk in Spijkenisse bestaat uit 10 wijkgroepen, ieder met een eigen organisatie en bestuur. De gemeente subsidieert de wijkgroepen met een vast bedrag per wijkinwoner en stelt de wijkcentra ter beschikking. Men werkt toe naar een budgetfinancieringsrelatie.

De wijkconsulenten, die de wijkgroepen ondersteunen, het beheer van de wijkcentra en het jongerenwerk zijn onlangs samengegaan in één organisatie, De Stuw genaamd.

6 Bereik en effecten

Er zijn in de flatstrook tal van problemen, maar van een duidelijk probleem inzake de relatie tussen allochtonen en autochtonen lijkt nauwelijks sprake. In ieder geval haakt geen enkel project daar rechtstreeks op in. Toch speelt de problematiek wel, wat duidelijk wordt bij streven om in het wijkcentrum ook de allochtone bewoners een plek te bieden. Het instellen van inloopavonden heeft er toe geleid, dat er inmiddels een gemêleerde groep bewoners aan activiteiten deelneemt. Moeilijker is het om allochtoon vrijwilligerskader naast het huidige autochtone vrijwilligerskader te krijgen. Laatstgenoemde groep blijkt daar nog onvoldoende voor open te staan. De andere genoemde maatregelen onder punt 4 dragen veelal indirect bij aan een betere integratie tussen allochtonen en autochtonen. Het effect daarvan is moeilijk vast te stellen.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Spijkenisse kent niet echt een minderhedenbeleid, maar een minderhedennota staat op stapel. Integratie wordt (indirect) gestimuleerd door een aanpak op de basisterreinen werk en scholing.
- Het sociaal cultureel werk is voornamelijk gericht op autochtonen. Het vrijwillige kader heeft nog moeite met de 'nieuwe' doelgroep allochtonen.
- Zelforganisaties zijn in Spijkenisse veelal moeilijk bereikbaar voor de gemeente en instanties.

R Utrecht: Hoograven

1 Gegevens over (deel)gemeente en wijk

- Naam gemeente: Utrecht
- Naam wijk: Hoograven
- Aantal inwoners gemeente: 235.626 (1-1-1996)
- Aantal inwoners wijk: 12.783 (1-1-1996)
- % allochtone inwoners Hoograven: circa 55%
- % allochtone inwoners wijk, onderverdeeld naar grootste etnische groepen: Marokkanen: circa 30% (in sommige delen van de wijk is meer dan 50% Marokkaan), Turken: ongeveer 15%, overige allochtonen: plusminus 10%.
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en wijk (gemeenteraadsverkiezingen 1994): gemeente 10,4% en wijk 8,6%
- Aantal zetels extreem rechts in gemeente: 4 (1 CP '86, 1 CD, 1 Nederlands Blok, 1 groep Morren- van Eijk)
- Korte typering wijk: delen van Hoograven behoren tot de zogenaamde naoorlogse nieuwbouw, met 4 à 5 bouwlagen zonder lift, een matig wooncomfort en lage huren. De oorspronkelijke bewoners, geschoolde arbeiders en ambtenaren, zijn in de tachtiger jaren voor een belangrijk deel naar nieuwe wijken elders in Utrecht verhuisd. In hun plaats kwamen mensen met lage inkomens c.q. uitkeringen, en een aanzienlijk deel was (en is nog steeds) van Marokkaanse afkomst.

2 Aanleiding tot aanpak

Het hoge percentage CD-stemmers in de gemeente wordt van alle kanten toegeschreven aan de onvrede die er bestond met de politiek van de in het college vertegenwoordigde partijen; de mensen voelden zich bedreigd in hun bestaan. Uitlaatklep vormden en vormen de allochtonen. Voor een groot deel uiteraard onterecht, maar soms ook terecht. Geïnterviewden wijzen er bijvoorbeeld op dat:

- allochtonen vaak anders omgaan met afval en vuilnis;
- de kinderen (van veelal grote gezinnen) naar onze maatstaven vaak erg laat op en maken daarbij nou eenmaal de gebruikelijke 'herrie' is;
- communicatie met vooral oudere allochtonen veelal niet mogelijk is omdat zij de Nederlandse taal niet beheersen;
- het niet echt leuk is om als laatste autochtoon in een portiekflat te wonen.

Veel erger nog was het verschijnsel dat de oudere Marokkaanse jeugd op straat overlast veroorzaakte en een beduidend meer dan evenredig aandeel had in de criminaliteit in de wijk dan hun aantal rechtvaardigt.

Tegen deze achtergrond is er begin negentiger jaren vanuit het wijkbureau het project 'Marokkaanse jongeren' gestart. Onderhavige case richt zich met name op dit project, dat later zou transformeren tot het wijkjongeren-perspectief Utrecht-Zuid (hierna afgekort tot WJP).

3 Rol van de lokale overheid

De politiek is van mening dat een deel van de proteststemmen op extreem rechts terecht is en ziet daarin de noodzaak om het bestaande beleid te intensiveren. Belangrijk is dat niet gefixeerd wordt op een oplossingsrichting, maar dat van een aanpak sprake is op alle terreinen. Van een

algemeen minderhedenbeleid is de gemeente min of meer overgestapt naar een algemeen achterstandsbeleid. Binnen dat beleid kan, indien gewenst, wel specifiek geïnvesteerd worden in allochtone groepen. Verder hecht de gemeente Utrecht veel waarde aan wijkgericht werken. Het Marokkaanse jongerenproject heeft er toe geleid dat momenteel voor alle wijken in Utrecht een WJP is opgesteld of in ontwikkeling is.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Het WJP Utrecht-Zuid heeft drie pijlers:

- het verbeteren van de schoolcarrières;
- het verlagen van de werkloosheid;
- het bieden van meer mogelijkheden voor een zinvolle vrijetijdsbesteding.

In de loop van de jaren is een scala aan maatregelen en projecten uitgevoerd:

- er zijn twee jongerennetwerken ingesteld die tot een sluitende aanpak moeten komen, te weten het netwerk 0-12 jaar en een netwerk 12+;
- er is in samenwerking met het WJP Oost en WJP West een meidennetwerk gestart, gericht op de specifieke problemen van meisjes en met specifieke aandacht voor risico's rond jeugdprostitutie;
- de rol van de ouders is een prominent onderdeel van de aanpak. Problemen van de jongeren moeten met de ouders opgelost worden;
- in dat kader zijn er diverse cursussen voor ouders georganiseerd, zowel gericht op opvoedingsproblemen/ondersteuning als op oriëntatie op de samenleving. Als voorbeeld kan worden genoemd het preventief educatie-project voor de Marokkaanse doelgroep. Doelstelling van het project is het leveren van een bijdrage aan het overbruggen van de kloof tussen de Marokkaanse en Nederlandse opvoeding via het begeleiden van de ouders in hun opvoedingstaak, zodat zij zelfstandig de opvoedingsproblemen kunnen oplossen;
- bij een school zijn allochtone maatschappelijk-werkers aangesteld, die een brug vormen naar enerzijds de ouders en anderzijds de docenten. Doel is het terugdringen van de hoge schooluitval;
- het stimuleren van het migrantenopbouwwerk en het zo goed mogelijk betrekken van Marokkanen bij de ontwikkelingen in de wijk. Dit varieert van deelname aan inspraakbijeenkomsten tot het inrichten van speelplekken voor de kinderen en het verbeteren van de (sociale) veiligheid in de woonomgeving, waarbij Turkse en Marokkaanse vrouwen een belangrijke rol gespeeld hebben.

5 Organisatie

Ten behoeve van het WJP is vanuit de gemeente subsidie verkregen voor het aanstellen van extra uren leerplicht, arbeidsbemiddeling, jongerenwerk en een functionaris bij de politie die zich speciaal bezig houdt met de Marokkaanse jongeren uit de wijk. Een regiegroep met beleidmakers en leidinggevenden stuurt het project aan, waarbij de problemen gezamenlijk aangepakt worden c.q. er sprake is van een integrale werkwijze. Zo participeert in het WJP naast het welzijnswerk, het wijkbureau en de daarin vertegenwoordigde diensten, leerplicht en de politie tegenwoordig ook het voortgezet onderwijs, de woningcorporaties, het bestuur van de moskee en waar mogelijk bewonerscommissies. Het WJP kent werkplannen, waarin zowel de taakstellende doelen als de inzet van beroepskrachten wordt vastgelegd. Op grond van deze werkplannen vindt jaarlijks de evaluatie plaats. Sturing van het migrantenopbouwwerk door de wijkwelzijnsorganisaties vindt plaats in de contractbesprekingen. Zorgelijk blijft de continuering in verband met de slechte financiële situatie van de wijkwelzijnsorganisaties.

6 Bereik en effecten

De resultaten van het WJP zijn aansprekend:

- er is duidelijk sprake van een vermindering van het aantal politiecontacten;
- schoolverzuim en schooluitval lopen terug;
- overlast van jongeren is duidelijk verminderd en wordt veel sneller gesignaleerd en bestreden;
- de betrokkenheid van oudere allochtonen bij hun wijk en woonomgeving is sterk toegenomen;
- de netwerken zijn praktisch sluitend voor de leeftijd 0 tot 18 jaar;
- de samenwerking tussen de verschillende partners is sterk verbeterd, evenals het begrip voor elkaars werkwijze en verantwoordelijkheden;
- er heeft een omslag plaatsgevonden van het stellen van doelen in tamelijk vage welzijnstermen naar haalbare, meetbare en in de tijd gezette resultaten;
- bij de betrokken instellingen heerst het idee 'grip' te hebben op de ontwikkelingen, waardoor zaken sneller worden gesignaleerd en opgepakt.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- Veel aandacht voor het proces van het WJP. Belangrijk daarbij is het leren samenwerken van betrokken partijen en het krijgen van inzicht in en begrip voor elkaars werkwijze. Dit heeft bijvoorbeeld geleid tot een verandering in de werkwijze van het welzijnswerk (minder afschermend en soft) en de politie (minder repressief, meer preventief).
- De notie dat jongeren en problemen van jongeren geen geïsoleerde aanpak vereisen, maar een veel bredere; het voorkomen en terugdringen van ongewenst gedrag vereist de inspanning van ondermeer leerplicht, van de politie, van zinvolle vrijetijdsbesteding, huiswerkklassen, sport, goede relaties in de gezinnen, etc.
- Problematisch in de WJP-aanpak is het gebrek aan continuïteit van de uitvoerende welzijnswerkers. Projectfinanciering (van het WJP) vindt veelal plaats voor een korte termijn (1 jaar), waardoor de werkers nogal eens solliciteren naar vaste banen. Het verloop is daardoor hoog, wat het samenwerken tussen de betrokken instanties - door steeds terugkerende inwerkperioden - bemoeilijkt.

S Velsen: Zee- en Duinwijk

1 Gegevens over de gemeente en wijk

- Naam wijk: Zee- en Duinwijk
- Aantal inwoners gemeente: ruim 65.000 (1-1-1996)
- Aantal inwoners wijk: bijna 9.900 (1-1-1996)
- % allochtone inwoners gemeente: onbekend
- % allochtone inwoners wijk: 7,2% (1-1-1996); 3,3% heeft een Turkse nationaliteit, 1,0% een Marokkaanse en 2,9% heeft een andere nationaliteit (in totaal 50 nationaliteiten!). Overigens is het percentage Turkse bewoners vertekend, aangezien veel Turkse inwoners inmiddels de Nederlandse nationaliteit hebben gekregen en ook als zodanig zijn geregistreerd.
- % stemmen op extreem-rechtse partijen in gemeente en wijk (gemeenteraadsverkiezingen 1994): IJmuiden 5,7%, Zee-en Duinwijk: onbekend.
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente; in 1990 geen zetel(s) en in 1994 2 zetels, die tot op heden beiden zijn bezet.
- Korte typering wijk: de Zee- en Duinwijk is een sociale vernieuwingswijk en is gebouwd in de 60-er, begin 70-er jaren. De wijk bestaat voor een groot deel uit huurflats (6- en 12-hoog) en huurwoningen, voornamelijk in het bezit van Stichting Woningbedrijf Velsen. Daarnaast zijn er (eengezins)koopwoningen. De buurt ligt tegen de duinen aan, is weids opgezet en heeft een voldoende voorzieningenniveau. Een punt van zorg is het fenomeen zwarte en witte scholen. Verder is er (met name door de visindustrie) relatief weinig werkloosheid onder de inwoners. Problemen met (allochtone) jongeren en criminaliteit zijn er relatief weinig. Grootste punt van zorg is momenteel het achterstallig onderhoud aan de woningen, waardoor verpaupering dreigt. De buurt heeft vooral daardoor een slechte naam bij de inwoners van de gemeente Velsen. Het op stapel staande Masterplan Zeewijk moet de wijk weer een beter aanzien geven. De bewoners zijn echter fel gekant tegen (onderdelen van) het Masterplan, voornamelijk waar het sloop van een aantal flats betreft.

2 Aanleiding tot aanpak

De gemeente Velsen heeft nauwelijks te kampen met inter-etnische problemen. Wel zijn er in het verleden (voor 1994) racistische uitingen geweest, voornamelijk in de vorm van hakenkruizen op diverse plekken in de gemeente (overigens nauwelijks in Zeewijk) en dreigbrieven - van een zogenaamde 'White Power' groepering - naar raadsleden en allochtone bewoners\groeperingen. Nadien hebben dergelijke uitingen zich niet of nauwelijks meer voorgedaan en zowel gemeente als Stichting Welzijn Velsen (een overkoepeling van buurthuizen, opbouwwerk en peuterspeelzaalwerk) spreekt van een eenmalig incident.

In het kader van relatieverbetering tussen allochtonen en autochtonen streeft de gemeente naar het bevorderen van integratie tussen beiden groepen bewoners, met name waar het activiteiten op sociaal cultureel vlak betreft. Zo blijkt dat allochtonen zich graag (willen) organiseren in zelforganisaties en dan het liefst op een eigen locatie. De gemeente ziet de zelforganisaties graag ondergebracht in (de bestaande) sociaal culturele instellingen c.q. buurthuizen. Stichting Welzijn Velsen ondersteunt deze aanpak, maar vindt dat de overstap naar de buurthuizen meestal pas kan als een zelforganisatie van allochtonen (op een eigen locatie) reeds een feit is; "eerst organiseren, dan integreren".

3 Rol van de lokale overheid

Dat de CD in de gemeenteraad twee zetels heeft verworven, ziet het gemeentebestuur niet als een bedreiging. Het bestuur is overtuigd van de tijdelijkheid van het verschijnsel en neemt derhalve een afwachtende houding aan.

Ten aanzien van het algemene welzijnsbeleid, waaronder ook het minderheden- en allochtonenbeleid valt, legt het gemeentebestuur steeds meer de nadruk op een regiefunctie. De rol die het gemeentebestuur daarin heeft is het aangeven van maatschappelijke prioriteiten alsmede het scheppen van voorwaarden en het samenwerken met het particulier en maatschappelijk initiatief.

De dienst oftewel productgroep Welzijn is verantwoordelijk voor de hoofdlijnen van het allochtonenbeleid, dat is opgetekend in een kadernota allochtonenbeleid (februari 1994). In die nota worden vier uitgangspunten van allochtonenbeleid genoemd, te weten:

- gericht op integratie;
- intensivering van het algemene beleid;
- gericht op preventie: het vergemakkelijken van het proces van integratie;
- activeren van de eigen mogelijkheden van mensen.

Binnen de gemeente Velsen is allochtonenbeleid facetbeleid en is daarmee een normaal onderdeel van de onderscheiden beleidsterreinen. In een jaarlijkse evaluatie worden de verschillende beleidsterreinen op hun allochtonenbeleid getoetst. Het politiek en ambtelijk draagvlak voor allochtonenbeleid is groot.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

In Velsen en de Zee- en Duinwijk zijn geen maatregelen of plannen met als (specifieke of afgeleide) doelstelling het verbeteren van de relatie tussen allochtonen en autochtonen. Een uitzondering hierop vormde een werkgroep die destijds direct na de White-Power dreigbrieven in het leven werd geroepen. Door het uitblijven van nieuwe incidenten werd de werkgroep echter snel - nog voordat men goed en wel aan de slag was - weer opgeheven. Wat er wel aan maatregelen en projecten in de Zee- en Duinwijk plaatsvindt, gebeurt hoofdzakelijk onder de noemer van het bevorderen van de integratie van allochtonen. Hieronder volgt een overzicht van enkele van de vele projecten die in de wijk zijn opgezet:

- om zwarte scholen tegen te gaan is een convenant afgesloten met de scholen in (en rond) de wijk inzake een evenredige instroom van buitenlandse leerlingen in alle scholen in (en rond) de wijk. De praktijk blijkt echter weerbarstig;
- voor 4-en 5-jarige allochtone kinderen worden in het OPSTAP-project vaardigheden bijgebracht (met hulp van de moeders) opdat achterstanden in onderwijs worden voorkomen;
- voor Marokkaanse gezinnen, die niet deelnemen aan het OPSTAP-project is een spelvoorlichting aan huis in het leven geroepen;
- zowel voor vrijwilligers als beroepskrachten in het welzijnswerk in de wijk komt er in 1997 een cursus omgaan met discriminatie/racisme;
- er is een Turks feest c.q. disco voor alle jeugd van 12 tot en met 16 jaar;
- jaarlijks wordt er in de wijk een interculturele manifestatie gehouden;
- zoals reeds eerder aangegeven geldt de wijk als sociale vernieuwingswijk. De deelname van allochtonen beperkt zich tot uitvoerende taken;
- via het Masterplan Zeewijk tracht de gemeente de wijk Zeeburg aantrekkelijker te maken. Ingrediënten van het plan zijn sloop van flats, nieuwbouw van koopwoningen en het verbeteren van de kwaliteit van de

- openbare ruimte. Tijdens discussieavonden over het plan is de opkomst van allochtonen zeer gering. De gemeente is echter van plan om apart met allochtone groeperingen te gaan praten;
- er is (als experiment van 2 jaar) een anti-discriminatiepunt opgericht.

5 Organisatie

Stichting Welzijn Velsen heeft een centrale rol in het integratiebeleid in de wijk. De stichting signaleert ontwikkelingen, doet voorstellen voor activiteiten, voert die activiteiten uit, ondersteunt ze en heeft veelal een coördinerende taak. Daarnaast wordt samengewerkt met de overheid. De gemeente beoordeelt het beleidsplan, stelt jaarlijks geld beschikbaar en voorziet waar nodig in projectsubsidies.

Het buurthuis de Dwarsligger fungeert als belangrijk activiteitencentrum en kent een jaarlijks werkplan. Zo staat voor 1997 staat het intercultureel werken voorop.

De allochtonen zijn georganiseerd in een aantal zelforganisaties, waarbinnen nog vrij traditionele normen en waarden gelden.

De rol van het Woningbedrijf is, mede gezien de verpauperingsproblematiek, opvallend beperkt. Het woningbedrijf schijnt vooral in sociaal opzicht erg weinig voor haar bewoners te doen.

De zorg voor afstemming in projecten ligt grotendeels bij Stichting Welzijn Velsen. Er is incidenteel overleg met de gemeente, wat neerkomt op 2 à 3 keer per jaar.

6 Bereik en effecten

Wanneer het aantal allochtonen in de wijk wordt uitgedrukt in een absoluut aantal, dan is hun aantal gering te noemen. Wanneer gekeken wordt naar het percentage allochtonen dat deelneemt aan de diverse sociaal-culturele activiteiten in de wijk, dan ligt dat zeker niet ver verwijderd van het percentage autochtonen bewoners. Het bereik van 'de aanpak' in Velsen is dus relatief groot. De aanpak in Velsen lijkt redelijk succesvol, zeker wanneer tevens in beschouwing wordt genomen dat de deelname van allochtonen aan de activiteiten meer dan evenredig is dan op grond van de toename van allochtonen in de wijk verwacht mag worden.

7 Succes- en faalfactoren in de aanpak

- goede ervaringen met allochtoon facetbeleid.
- benaderen peuters en moeders succesvol.
- vrijwilligers buurthuizen worden onzeker door deelname allochtonen, omdat zij niet precies weten hoe met verschillende allochtone groeperingen om te gaan. Een cursus biedt uitkomst.
- de wijk telt veel traditionele allochtonen, veelal afkomstig uit dezelfde geboortestreek. Zelforganisaties bestaan dan ook vaak uit grote families, die veel waarde hechten aan een eigen 'club'.
- wijkgericht werken spreekt allochtonen nu nog niet aan.

T Vlissingen: Middengebied

1 Gegevens over gemeente en wijk

- Naam gemeente: Vlissingen
- Naam wijk: Middengebied
- Aantal inwoners gemeente: 44.400
- Aantal inwoners wijk: 9.180
- % allochtone inwoners gemeente: 8,6%
- % allochtone inwoners wijk: 10,4%
- Grootste groepen allochtone bewoners wijk: Marokkanen (4,4%), Joegoslaven (1,8%) en Turken (1,6%)
- % stemmen op extreem-rechtse partijen: 9,9% in gemeente; 12,5% in de wijk Middengebied
- Aantal zetels extreem-rechts in gemeente: 3 (CD: 1 zetel; Burgerpartij Nederland: 2 zetels (uit de CD getreden))
- Korte typering wijk: Middengebied is grotendeels een naoorlogse wijk. Er staan veel goedkope en kleine sociale huurwoningen, deels in de vorm van portiekflats of boven- en benedenwoningen. Er wonen veel ouderen en een toenemend aantal allochtonen. Deze wonen vaak in meergezinshuizen terwijl de (alleenstaande) ouderen in de eensgezinshuizen wonen; de gemiddelde woningbezetting is relatief laag. De inkomenspositie van de wijkbewoners is relatief slecht; de oververtegenwoordiging van ouderen en allochtonen gaat samen met een hoog aantal niet-actieven op de arbeidsmarkt.

De wijk is door de jaren heen sterk vergrijsd. Veel vrijkomende huurwoningen zullen worden benut voor de instroom van starters en allochtonen. Met name voor de ouderen die daar al jaren wonen is dit een ingrijpende verandering. De integratie verloopt stroef en het wijkgevoel is niet groot.

In de wijk Middengebied is sinds enkele jaren sprake van een relatief sterke toename van allochtone groepen als gevolg van gezinshereniging en opname van asielzoekers. Onder meer de stijging van het aandeel allochtonen in de wijk heeft geleid tot 'ongenoegen' bij de autochtone bevolking (veel voormalige havenwerkers). Dit ongenoegen resulteerde in het gemeentebesluit om een voorgestelde noodopvang van (400-600) asielzoekers op een boot niet door te laten gaan. Op een voorlichtingsbijeenkomst heeft de gemeente aan bewoners uitgelegd wat de plannen waren met deze (nood)opvang. Als gevolg van 'stemmingmakerij door enkele CD-leden' op de bijeenkomst werd 'de gemeente in een kwaad daglicht gesteld en is naar zondebokken gezocht'.

2 Aanleiding tot aanpak

Er zijn, volgens de gemeente, in de wijk geen uitingen van racisme of rechts-extremistisch gedrag, maar er zijn wel enkele incidenten geweest met name rond Antilliaanse jongeren ('sommigen hiervan zijn beeldbepalend bezig in de drugshandel'). Het samengaan van hoge werkloosheid, de samenstelling van de autochtone wijkbevolking, de toename van allochtonen en de relatief slechte kwaliteit van de woningen, bepalen voor een deel het Middengebied als 'achterstandswijk'. Het CD-stemgedrag in de wijk wordt door de gemeente gezien als 'protest-stemgedrag' dat aansluit bij de 'oude SDAP, anarchistische inslag' van bewoners van Vlissingen. De aanwezigheid van CD-raadsleden in de gemeenteraad geeft wel 'een slechte sfeer en gespannen verhoudingen' in het gemeentebestuur.

Reeds voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 is men in Vlissingen gestart met een integrale wijkaanpak waarbij in wijken wordt gewerkt aan zowel een verbetering van de infrastructuur als van 'maatschappelijke relaties'. De verkiezingsuitslag heeft de noodzaak van de wijkaanpak versterkt om daarmee 'het ongenoegen in de wijk' te verminderen. De aanpak is verwoord in een gebiedsgericht uitvoeringsplan voor het Middengebied.

3 Rol van de lokale overheid (beleid)

Door het gemeentebestuur wordt getracht de 'stemmingmakerij' door de CD zoveel mogelijk in te tomen door aan de bevolking onder meer voorlichting te geven over de allochtone 'nieuwkomers'. Hiervoor is een budget 'bestrijding racisme/fascisme' beschikbaar, waaruit enkele activiteiten worden gefinancierd.

Om zicht te krijgen op de wensen van wijkbewoners worden onder meer door de wethouders 'koffie-bezoeken' aan bewoners gebracht die de wethouders daartoe kunnen uitnodigen.

Vanuit de integrale wijkaanpak wordt door verschillende gemeentelijke afdelingen een bijdrage geleverd aan de verbetering van wijken; 'het gaat om een brede aanpak'. Aangezien het zowel om infrastructurele als sociale activiteiten gaat zijn onder meer stadsvernieuwing en de welzijnsafdeling bij de wijkaanpak betrokken. Ook het sociaal-cultureel werk dat in de wijk opereert, ligt bij de uitvoering onder gemeentelijke verantwoordelijkheid. Daarbij wordt het accent steeds meer gelegd op algemeen achterstandsbeleid voor allochtonen én autochtonen, waarbij het specifieke karakter en inzet vanuit het minderhedenbeleid afneemt. Zo is er ook 'een omslag in het denken' ten aanzien van de subsidiëring van allochtone zelforganisaties: het gaat meer om een tijdelijke, projectmatige aanpak waarbij duidelijker sprake dient te zijn van meetbare effecten.

4 Uitvoering: maatregelen en projecten

Naast de activiteiten vanuit de integrale wijkaanpak, worden vanuit het budget ter bestrijding van racisme/fascisme onder meer de volgende projecten gefinancierd:

- 'Vlissingen Mozaïekstad', hetgeen een 'multiculturele week' omvat met als thema: 'Geen discriminatie maar communicatie';
- 'De wijk is van ons allemaal' in juni 1996, waarvoor een interculturele week is georganiseerd;
- het Bevrijdingsfestival in mei, waarvoor Vlissingen door de provincie is gevraagd om deze te organiseren.

Het project 'De wijk is van ons allemaal' in juni 1996 besloeg enkele dagen waarbij de volgende onderdelen zijn georganiseerd:

- open dag van de Marokkaanse vereniging;
- intercultureel eetcafé;
- intercultureel zaalvoetbaltoernooi;
- interculturele dag Middengebied.

Deze activiteiten zijn opgezet door buurthuis het Woltershuis in samenwerking met de werkgroep 'Interculturele dag'.

5 Organisatie

Binnen de gemeente is voor de wijkaanpak nauwe samenwerking tussen het sociaal-cultureel werk, onderwijs, stadsvernieuwing en de verschillende wijkambtenaren. Het sociaal-cultureel werk neemt het voortouw bij de uitvoering van activiteiten binnen de wijk voor het verbeteren van de relatie tussen autochtone en allochtone bewoners. Het sociaal-cultureel werk opereert in de wijk samen met het Opstap-project, het Buurtnetwerk Jeugdhulpverlening, enkele allochtone zelforganisaties, buurtcomité Bonedijke en de politie.

De werkgroep 'Interculturele dag' bestond voornamelijk uit autochtone personen, aangezien 'het moeilijk bleek te zijn andere nationaliteiten erbij te halen'. Het bereik van dergelijke acties relatief is laag onder allochtonen, waarschijnlijk vanwege taal- en cultuurverschillen.

6 Bereik en effecten

De interculturele week, vanuit het project 'De wijk is van ons allemaal', heeft relatief veel belangstelling gehad van allochtone wijkbewoners. Volgens medewerkers aan het project is de 'drempel' (of weerstand) bij autochtone bewoners voor dergelijke initiatieven te hoog, slechts enkele autochtone wijkbewoners hebben aan de activiteiten meegedaan of belangstelling getoond. Hoewel het aantal autochtone wijkbewoners aan de lage kant was, heeft men globaal gesteld de indruk dat 'het buurtgevoel is gestimuleerd' en acht men de actie voor herhaling vatbaar.

7 Succes- en faalfactoren

- Er zijn contacten gelegd tussen en met verschillende (zelf)organisaties en enkele bestaande contacten zijn verstevigd. In deze netwerkontwikkeling ziet men het grootste pluspunt van de activiteiten.
- De activiteiten hadden een 'leuk' karakter en verliepen in een ontspannen sfeer.
- Er vinden nu meer contacten buitenshuis plaats tussen wijkbewoners.
- De moeizame participatie van allochtone wijkbewoners bij de organisatie van de activiteiten is een knelpunt. Men heeft het gevoel dat een cursus zinvol is als allochtonen leren verantwoordelijkheid te dragen, bijvoorbeeld in het kader van wijkbesturen.
- Een ander knelpunt is de lage opkomst en een relatief geringe belangstelling van autochtone wijkbewoners.
- Enkele activiteiten waren minder geslaagd waren (bijvoorbeeld een fotowedstrijd en een prijsvraag). Het probleem bij dergelijke projecten is dat men mensen bereikt die toch al betrokken zijn bij de materie.
- Een project 'interculturele dag' ziet men als een leuke methode om contacten tussen autochtone en allochtone wijkbewoners (en instellingen) te bevorderen, maar 'is slechts één klein stapje op een lange weg gezien de achterstandspositie van groepen'.